

საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო ნახაზებიანი გაზეთი: გამოდის ყოველ კვირა დღეს.

№ 7 თებერვალი 1898 წ. № 7

ზინაარსნი: ორიოდე სიტყვა ეროზზე ნ. ურდანიანი. — სნვა-და-სნვა ამავი. — გვალის კორესპონდენციები — ვერიდან კვირამდე. — 1898 წელს სახელმწიფო ხარჯთ-აღრიცხვის გამო — უ. წერილი ამერიკიდან (შემდეგი) ა. ამერიკელიანი. — ლექსი კ. გოგოლაძისა. — ამბები: რკინის გზის სახელისწოდან — კ. ისა. — დედათა კითხვა (შემდეგი) ოლ-დასი. — რა მოუვა სისიყას (შემდეგი). — წერ-ღებ: რედაქციის მ. მართ. — სიმინდის და აპრაშუმის პარკის ფაზები საზღვარ-გარეთ. — უცხო სიტყვების ბხნა. — თეატრის და კერძო განცხადება.

რედაქციის ადრესი: არაქლორის ქუჩა ვადუტის კორპუსის გვერდით სახლი თამაშაიასა.

ცალკე ნომერი ღირს 15 კ.

საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო ნახატებიანი გაზეთი

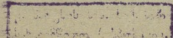
ორიოდე სიტყვა ეროზზე.

„კ ვ ა ლ ი“

გამოვა 1898 წელს ყოველ კვირაში ერთხელ ერთიდან სამ თბამამდე

გაზეთი წლიურათ ღირს გაუკზაენლოთ 7 მანეთათ, ხოლო გაკზაენით 8 მანეთ. ნახევარი წლით გაუკზაენლოთ 3 მან. 50 კაპ., გაკზაენით 4 მანეთ. სამი თეთი გაუკზაენლოთ 2 მანეთ., გაკზაენით 2 მ. 50 კ. ა თორ ნომერი სამ შაურათ. ხელის მომწერლებს წლის ფული შეუძლიათ ნაწილ-ნაწილათ გამოკზაენონ. ხელის მოწერა მიიღება თბილისში „წერა-კითხვის საზოგადოების კანცელარიაში“ (Дворцовая ул. д. 102) და თეთი „კვალის“ რედაქციაში Артиллер. ул. д. Тамашева волеж кадетского корпуса. ქალაქ გარეთ რედაქციას ყველგან ჰყავს თავისი აგენტები.

წაზოგადო ცხოვრებაში, ამა თუ იმ დროს, წინ წამოადგება ერთი რომელიმე საქმე და მიიპყრობს ყველას ყურადღებას. მისი მეთაური და წინამძღოლი იმდენი ღვაწლითაა დასაჯობენ, იმდენს ყვირიან, რომ მაყურებელი სრულიად თავის თავით რწმუნდება, ეს უთუოთ ფარსავი რამ არ არის, თვით ამდენი პატოცემული პირი რატომ განიხილეს ამაზე თავსო. ეს მოსაზრება მაღალი ფარდებიდან ეშვება დაბლა, საზოგადოებაში და ხდება ერთ საჭირ-ბოროტო კითხვით. წინანდელი ეჭვები მის შესახებ იფანტებიან და ფეხს იკიდებს უბრალო დაჯერება, დაჯერება გადაღის რწმენაში, რწმენა კიდევ — გატაცებაში, რის ხელის შეხება და გულგრილათ მოხსენება მომავლინებელ ცოდვით ითვლება. ერთ ამ გვარ ხელ-შეუხებელ მცნებათ დღეს ჩვენში ერობა გადაიქცა. საცა კი მიიხედვე და ვი-საც კი შეხედვე, ყველა გვიძახის ერობა, ერობაო, ხოლო რა არის ეს ერობა, რა შედეგი ექნება მას,

ამის შესახებ იშვიათათ თუ ვინმე აღაპარაკდება. და, თუ აღაპარაკდა, მას უტკველათ დიდ თილისმურ ძაღლს მიაწერს, უფბარ წამლათ აღიარებს, ყოველივე სენის კურნებას უწინასწარმეტყველებს. და რაც უფრო საყურადღებოა, მის თავ განწირულ მკვადგებლათ და მემბარადღეს ჩვენი შეძლებული თავდა-აზნაურობა გამოაჩინს. მას შეუერთდა ეგრეთ წოდებული ინტელიგენცია და ორივე ერთათ სირინოზის ხმით დამლერინან: ერთათ ერთი ერობა ჩვენი მხსნელი, ჩვენი სულის ჩამდგმელი. და ასე ყოველსავე მოვლენას ან ხსნის ან და დაღუბის თვალთ უტკეროან. ჩვენი კი ხელთ ავიღათ უფრო ხსენაიარი საზომი და გავწინავით ერობა ყველა თავის შედგეგმით. ენათთ რა ალაგი უტკერავს მას ცხოვრებაში, ვის დაედება ის მაღაშით და ვისი გზა და ხიდათ გადაიქცევა.

რა არის ერობა? ეს პროვინციის თვით-მართველობაა. სახელმწიფო გუბერნება მარხას და გუბერნიას: შენი შენი საქმეები თითონ განავე და გააწეს-რიგეო. ცხადია, თვით მოქმედება და თვით განსჯა არის ერობის მტკიცე საძირკველი. მარა, რადგანაც მთელ პროვინციას ერთათ თავის მოყრა ღ საქმის წაყენა არ შეუძლია, საჭიროა მან აირჩიოს წარმომადგენელი და მათ ჩააბაროს საქმეთა მსვლელობა. ერობაც ასეთ პირთა კრებულთა. ვინ ირჩევს ამათ? მთელი ხალხი? მთელი პროვინცია? არა, ასში 57-ის თავდა-აზნაურობა ირჩევს თავისივე წოდებდას, დანარჩენი კი სოფელის საზოგადოება და ქალაქი. მაშასადამე ერობა ეს თავდა-აზნაურული დაწესებულებაა par excellence. ერობის თვით-მოქმედება არის ნაშედილათ ბრწყინვალე წოდების თვით-მოქმედება და მეტი არაფერი. ერობის საშუალებით ის განავებს არა მარტო თავის საკუთარ საქმეებს, როგორც ის დღეს შერგება, არამედ მთელი მარხის, მთელი გუბერნიის მის სახანებელში შედის ყველა წოდების და შეძლებას ხალხი, რაც ამავეებს ღ აფართოვებს მის გაყენას ღ უპირატესობას. იქ, სადაც გლენ-კაცობა უამისთაც დაბრუნებული და დამონავეებული მემამულეთაგან, როგორც ეს ქართლ-კახეთშია, ერობა უტკველათ კიდევ უფრო დაამონებს და დაბრუნებს. იქ, სადაც მაღლული თუ ცხადი ბრძოლა ამ მთელსავე მარხის, ერობა განდებდა შეძლებულის და ღონიერის ხელში შეუძლოს და სუსტის დასაჩაქრავ იარაღათ.

მეტყვიოთ: განა სარგებლობა არ არის, თუ ერობა წერილ და ვალარიბებულ თავდა-აზნაურობას ფეხზე წამოაყენებსო. მარა, ერობაში მთელი თავდა-აზნაურობა იღებს მონაწილეობას ღ საქმეც იმაშია, რამ ამ წოდების ღარბი ნაწილი სრულებით გამოირიცხებულა ერობისაგან. მონაწილეობის მიღება და მოკიდებულია საკუთარი მამულის რაოდენობაზე, პა-

ტარა გუბერნიებში საჭიროა 125 დესიატინა საკუთრება, ხმა რომ გქონდეს, ხოლო დიდ გუბერნიებში 475 დესიატინა საჭირო. აქედან აშკარა ერობა აი ამ მემამულეთა დაწესებულება ღ არა მთელი თავდა-აზნაურობის. თქვეთ, თვლისის გუბერნიაში კი 125 დესიატინა 65 დესიატინაზე ჩამოიყვანეს, როგორც ამას სათავად-აზნაურთა კომისია თხოულობს. ამით ერობის ელფერი ოდნავაც არ შეიცვლება. აქ მონაწილე წოდების ხელში 3327 მამული თვლებდა. ამაში ერთადან 72 დესიატინამდე 62 პროცენტია (0—2 დეს.—10%, 3—4 დეს.—8%, 5—8 დეს.—9%, 9—19 დეს.—12%, და ასე ბოლომდე) მარგამ მხედველობაში თუ მივიღებთ იმას, რომ თითო ნაჭერ მამულზე რამდენიმე მონაწილე მოდის, გამოვა რომ დიდ უმრავლესობას 65 დესიატინაზე ნაკლები მიწა აქვს და მაშასადამე ერობაშიაც ხმა არ ექნება. რაც შეეხება ქუთაისის გუბერნიას, აქ ხომ მამულის დაკენებას საზღვარი არ აქვს. აქ 65 დესიატინაში აზნაური ბედნიერი შემთხვევა. იმერეთში წერილი მესაკუთრე ოთხჯერ მეტია ვინმე ამერეთში. აქ მიწათ-მფლობელობა რამდენიმე ფეოდალის ხელშია მოგროვილი, იქ კი ვაფანტულია, ცოტა-ცოტა ყველას აქვს, ხოლო საყოფი კი იშვიათათ. ერთი სიტყვით ერობა რა ფორმითაც უნდა შემოიღონ, სრული თუ დაკლებული ცენზით, ის განდებდა შეძლებულ მემამულეთა ბუდე და ორგანოა. ეს იქნება ისეთივე თავდა-აზნაურული კრება, როგორც ბანკის კრებაა, იმ განსხვავებით, რომ აქ ხმა აქვს ყველას (თუ გუბ.), იქ კი ზოგიერთს, აქ განავებენ ერთ საგანს, იქ კი მრავალს.

ამ საზოგადო სახეს ვერ შეეცლის ის გარემოება, რომ ამ ერობაში გლენთა წარმომადგენლებიც იქნებიან. მარა ვინ არ იცის თუ რას ნიშნავს ეს წარმომადგენელობა. გლენ-კაცობა, როგორც თავდა-აზნაურობა, დანაწილებულია ნიეთიერთათ. გლენი მდიდარი და გლენი ღატაკი—აი მისი შემადგენელი ნაწილები. ყველა სასოფლო საქმეების ბატონი და პატრონი პირველი ვახლავს, მამასახლისი თუ ხსევა მონხელ ამ თითონ ის არის, ან და მისი ყურ-მოკერილი მონაა. ერობის წარმომადგენელობაც აი ამ წრის გლენობას ჩაუვარდება და მით ერთი კიდევ ზედმეტი იარაღი მათეკმა ხელში სოფელში გამოიქიმოს, სახელი გაიკეთოს და თავისუფლათ იპარპაშოს.

ამ გეგათ, შეძლებული თავდა-აზნაურობა და შეძლებული გლენ-კაცობა—აი ვის იარაღთ და იმავე დროს სარბიელათ გადაიქცევა ერობა და მცხოვრებთა დანარჩენ ნაწილს უღლათ დაწვეება. აი ეს გახლავს ერობის კონსერვატიური მარგ და სწო-

რეთ ამიტომ ეტანება მას ჩვენი თავად-აზნაურობა. რამდენათ ერობა მის კერძო ინტერესებს ემსახურება და ერის დანარჩენ ნაწილზე აბატონებს, იმდენათ ჩვენ ვეწინააღმდეგებით ერობას რე მის დღევანდელი ფორმით დამკვიდრებას.

მარა, ერობამ რომ რაიმე ნაყოფი გამოიღოს, საქიროა მისი ამუშავება და ამოძრავება. მემპუღონი იძულებული იქნება თავისი მდგომარეობის გასაუმჯობესებლათ, გააუმჯობესონ მეურნეობის საზოგადო პირობები, როგორც მაკ. გზების დახსნა, საწყობების გამართვა, სასწავლებლების გამრავლება, წერილი კრედიტის მოწყობა და სხ. და სხ. ერთი სიტყვით უნდა მიიღონ ისეთი კულტურული ზომები, რაც ხელს უწყობს მიმოსვლას, აჩქარებს საქონლის ტრიალს, ყიდვა ვაყიდვას და გადატან გადმოტანას. ხოლო ეს ფულის საბძინების გაწევის და კაპიტალისტური წყობილების დამკვიდრებას ნიშნავს. მისი საშუალებით სოფელი უახლოვდება ქალაქს და ქალაქის ბურჟუაზიული მიდრეკილება სოფელშიც ვადადის. სოფელი ქალაქდება. მაშასადამე ერობა კაპიტალიზმის ერთი იარაღთავანია. კაპიტალი აქაც, როგორც ყოველგან, თავის საბუღარს პოულობს და ახალ ძალას იძენს.

ერობის ასეთი კაპიტალისტური მოქმედების შედეგია თვით ერობის ელ-ფერის შეცვლა და ბოლოს ერთიანთ გადასხვავებრა. ის, როგორც ვიცით, მემპუღელთა ბუღდა, მარა, ფულის ამოძრავებასთან ერთათ, ამოძრავდა მამული და ფულიცენ გაექანა. თავად-აზნაურობა, როგორც უფულო ხალხი, თან და თან კარგებს მიწა-ადგილს და ფულიანი იძენს. მაშასადამე ერობასაც თანდათან ეკარგვის მისი დღევანდელი საფუძველი და რჩება უმამულო თავად-აზნაურთა აპართ. მარა მისი საფუძველი ხომ მიწა-ადგილა, რაკი ეს სხვის საკუთრებათ შეიქმნება, ცხადია ერობამ ან მას უნდა გამოჰყვას და ან სრულებით დაკარგოს თავისი მიწათ-მფლობელობითი ხასიათი. ორივე შემთხვევაში მოწინავე წოდებას ერთმევა თავის მოწინავეობა და ის მიუღო ერში იღესება. ცხადია, ერობის მოტრფილო მემამულეთი ძირში ჭრია იმ ხეს, რომელზედც თითონ სხედან.

ამ სახით, ერობა, მოწინავე წოდების გასაძლიერებლათ მოწოდებული, თავისი კაპიტალისტური მოღვაწეობით ნელ-ნელა ასუსტებს და აქრობს მას. მე მგონია ამას შეუტენებლათ გრძობენ ის ჩვენი ფეოდალები, რომელნიც ვაყერიან: არ გვინდა ერობაო. და მართალიც არიან, კაპიტალიზმი დაუძინებელი მტერია ფეოდალიზმის. ერობა, თანამათ თავისი მიწაგანი ბუნებისა, ხელს უწყობს ნატურალურ მეურნეობის დარღვევას, საქონლის ტრიალის განეი-

თარებას, საწარმოო ძალის აღორძინებას და სოფლის გაქალაქებას. ამას თან მოსდევს წოდებათა ერთმანეთში ათქვეფა და ახალი კლასების შედგენა. რამდენათ ერობა ამას ასრულებს, იმდენათ ის ჩვენი ქვეყნის წინ-წაწევი და განმავითარებელია, იმდენათ ის პროგრესული და სასარგებლო დაწესებულებაა, და აი მხოლოთ ამ უკანასკნელი მოსაზრებით ჩვენ მომხრე ვართ ერობის შემოღების და მისი ასპარეზის გაფართოების...

6. კორნახი.

სხვა-და-სხვა ამბავი.

მ თვის 14-ისათვის დანიშნული ქარაველთა წიგნების გამოცემელ ამანაგობის საზოგადო კრება. იმეღა ამ კრებას წევრთა საკმაო რიცხვი დაესწრება და ამხანაგობის საქმეებს გულდასმით განიხილავს.

ამ ერთ კერაში ჩვენი ქვეყნის სხვა-და-სხვა კუთხეში დანიშნულია სხვა-და-სხვა „ამხანაგობის“ საზოგადო კრება. მაგრამ არც ერთი მათგანის გამოგება და სარევიზო კომისია წინდაწინ არ აცხადებს საქმეთა მსგეღელობის ეითარებას. ნეტა ე-ცოდეთ როგორი იქნება საზოგადო კრება, რომლის წევრებმა წინდაწინვე არ იცაან „ამხანაგობის“ მდგომარეობა.

თვლისის ქალაქის პოლიციამ ბრძანება მისცა სხვა-და-სხვა განყოფილებათა ბოქაულებს, სასტიკი ზომები მიიღონ ყველა იმ პართა დასაქერათ და პოლიციმისტერის გამკეობაში წარსადგენათ, რომლებიც მათზარობენ, რამე ისინი ეტაპით ვაგზავნილ იქმნან თავის სამშობლოში.

დ. ყვირილიდან წერენ „ივერიას“: „გათენდება თუ არა, მახლობელ სოფლებიდან ჩამოდან აქ 10—13 წლის ბავშვები და დახეტიალობენ ამ დღე ქუჩაში, ბერი მთელი კვირაობით და თვეობით დადის ქუჩაში, არავინ იცის, რით ირჩენს თავს და სადა ათებს ღამეს“ შემდეგ კორესპონდენტი განკვირვებით კითხულობს: „სწორათ საკვირეღლია ამ მკირე წლოგანების ყოფა მდგომარეობის საქმე. ნუ თუ პატრონი არა ჰყავთ... და სხვ. ჩვენი აზრით კი აქ საკვირეღლი არა არის რა: ქუჩა-ქუჩა დადის საშუშაოს საქმენელოთ მამა, ქუჩა-ქუჩავე დახეტიალობენ იმისი ბავშვები.“

უცხოეთის მვენახეთა ეწინაღობები საინტერესოა

ამხავს გეატუკობინებენ: ბ. დიუბუას აღმოუჩენია ბაქტერია, რომელიც მუსრს ავლებს ფილოქსერას. ბაქტერიის აღმოჩენისათვის საფრანგეთის მთავრობას 300.000 ფრანკი მიუცია პრემიათ. იმდელი ფილოქსერასთან ბრძოლას ახლა მანც ნამდვილი „არალკალური“ ხასიათი მიეცემა.

მიწათ-მოქმედებისა და სახელმწიფო კანებათა სამინისტროს ვალუფრეტია შვიი ზღვის პირას სანიმუშო თამბაქოს პლანტაციები გააშენოს.

ქ. ბათომიდან სადგურ ხაშურამდის (მიხილიკოვა) ნაეთის მიღის გასაყვანათ ვალადუდით 2 მილიონი 195 ათასი მანეთი. („ჩენს. ვესტ.“).

ტენნიკურმა „საზოგადოებამ“ ბაქოში, მუსატა გიევის სადგურზე, ცეცხლის გაჩენის მიზეზათ იწინა ტენნიკური ზედ-მხედელთაძრის სისუსტე, და აირტამ შეამდგომლობა დაიწყო, რათა ჩვენშიაც შემოდებულ იქმნას საფაბრიკო ინსპექცია. სწორეთ რომ დიდი ხანია საჭირო იყო ასეთი შეამდგომლობა.

სახელმწიფო საბჭო ახლო მომავალში განიხილავს საკრედიტო კანცელარიის პროექტს შესახებ იმისა, რომ სრულიად შეცვლილ იქმნას ქუთათისის სათავად-ზნაურო, საადგილმამულო ბანკის მართვა გამკეობა.

სენეზულმა საბჭომ უყვე ვადაწვიტა, რომ მარ-განეცზე დადებული 1/2 კაბეკი ვადასახლი მარ-განეცის შწარმომებელთა კრების გამკეობას ვადაუცეს. ამავე კრების გამკეობას ვადაუცემა ამ ვადასახლიდან შემოსული ფული 1894 წლიდან დღევანდლამდის.

„კვალის“ კორესპონდენცია.

აას სასწერე (შორაპნის მახრა). შორაპნის მახრას სახეგრის ვანყოფილება მეტათ შესანიშნავი კუთხეა თაერის უდაბურობით. „ხან ბარი მა-დლობს“ ხან მთავარაჲა“—ნათქვამია და ეს თქმუ-ლება ისე ზედ-ვამოჭრილი, მკონია, არც ერთ კუთხეზე არ არის, როგორც სახეგრის ვანყოფილებაზე. იყო დრო და მას აქეთ არც დიდ ხანს ვამოუვლია, რომ სათქმელი იყოს, როცა დაბა სახეგრე და მისი შემომავალი კუთხე ყოველიფრით იქებოდა, ჰაითი, მოსავლით, სიუხვით და კეთილმდგომარეობით. ამ კუთხეზე გზებიც კარგი იყო, ხალხიც უფრო მწრო-მელი და გონება-განვითარებულნი, ქვეყნის მეთაუ-რებიც უფრო ვალენიანი იყვენ. დასახებლებ-

ლათ მარტო ისიც კმარა, რომ დაბა სახეგრეში იმ დროს, ასე ვამარჯე, სტამბაც კი იყო გამართული. შავი ზღვიდან სავაქრო გზა, თვალის და თაერის მიმავალი, ამ კუთხეზე ვადიოდა, მოდანახის ციხის პატრონი კერაში ერთხელ ვანენდა შიკრიკის უმ-ღელეს მთავრობასთან. ახლა გზახათ, დერს რა დავ-მართა სახეგრის დაბას და მის კუთხეს. დიდი ზურაბ წერეთლის საბინარაზე, მის ნამოსახლზე, დეს ერთ ჩარჩს ვაუშლია ფრთები და მთელი იმ კუთხის ხა-ლხი თვის კლანჭებში ჩაუწყვედევია. თუ რამ არა ჩიეულმბრებმა ვარემოება, ესე იგი ამ დროის შესა-ფერმა რამე სამრწეული წარმოებამ, არ ვამაუხვიზ-ლა ეს კუთხე, არ ვავა ათი წელიწადი, რომ აქაურ ხალხს მიწა-წყალი სულ ერთიანათ ფეხქვეშ ვამოც-ლებდა და მათ ავდილ მამულზე რამდენიმე ჩარჩი-ვაჭა-რი მოკაცობებს. ამ ქვამათ ამ კუთხეში თავა-დ-ზნა-ურობა და ვლეხობა უკადრეს ღარბ მდგომარეო-ბაში. ჩავარდნილი. დასახსათებლათ სავკო იქნებდა, რომ ამმეტებული ნაწილი ძველი წარჩინებული ვაე-რებისა, რომელნიც ავდილ-მამულით და შემსავ-ლით უწინ ძალიან მდიდრები იყვენ, ისეთ ვაჭარე-ბაში ჩაციენულან, რომ წლის მოსავალი ნახეგარ წლამდისაც აღარ მიყვებათ ხოლმე და შემდეგ, ღმე-რითმა იციან, როგორ ჩრებიან. ყოველივე ეს, რასაც ვარეულია, ქვამა ვითარებას მოჰყვა, მარამ თაერ-და-თავი მიზეზი ამ კუთხის ვაეგრანებისა და ვალატკე-ბისა კი მანც მისი უყურადღებოთ დავდებამა.

საკირეელია, რომ ამ კუთხეს, კაცს ვარდა, ბუ-ნებაც კი ვადამტერა. ამ უკანასკნელ წლებში ჰავა საშინლათ ვასატკუდა. ზამთარი მეტათ ყინებიათი, თეციბ დაიწყო და ვახაფუთული ცივი. შარშან ენახე-ბი დილის რთილიმა შუა მის მოჰყვა; რაც რთილს ვადარჩა, ის სხვა-და-სხვა ქვის ავამყოფობამ იმხეგ-რპლა, საყანე ავდილები ისე ვამოფიტდა, რომ მ-ს-ავალი აღარ მოჰყავთ. ამას ზედ დავრთო მიწებისა და ავდილების დანგრევა. ზევეებმა ყოველგან საერთოთ წახდინეს სასოფლო გზები, ასე რომ საოფლიდან სა-ფულამდე მისელა-მოსელა თითქმის შეწყვეტილია; ხო-ლო თითონ საოფლის ხალხი ისე დამინებულია და მხნეობა ვამოღუფული, რომ აღარაფრის დარდი აღარ აქეს, ასე ამბობს, გზების ვაკეთება გვიანდა, მარა თუ ბ-ნმა ბოკაულმა არ გეზძანა, ისე ჩენი ნებით ვერ ვებდავთო, წელს შუა იანვრიდან ისეთი საოცარი ყი-ნები დაიწყო, რომ წისკვილები წყლებზე სულ დაა-უქმა და ხალხი დამშმა, დავუქული რომ აღარსად იყო, სიმიდის ტარობეს ხარშავდენ და იმით იკეებ-დენ თავს. 17 იანვრიდან დაიწყო თოვ და თოხი დლის ვანმავლობაში იმდენი თოვლი ჩამოჰყარა, რომ არამც თუ გზები შეჰყრა, მეზობლიდან მეზობლამდი-

საკ უჭირდათ მისელა-მოსელა. ამ დროს დაბა საჩხერის ხორაგელეობა სულ არ შემოდინდა სოფლიდან და ისე გაძვირდა ქარნახული, რომ ბათმანი დაუქული ათ შუერთ იყიდებოდა, გირვანქა შაქარი ხუთ შუერთა, ნაეთი თორმეტ კაპეკათ. ქართლიდან ფოსტა ერთი კვარის განმარტობაში ჩაირ მოსულა. ნეტავი რას აკეთებდა ამ დროს ბ-ნი ალაგობრივი ბოქალუნი? იჯდა თავის ობაპში და დილიდან საღამომდის სულ დალილინებდა...

განჯა. კვირას, ოცდა ხუთ იანვარს, გამიართა განჯაში ჩვეულებრივი ქართული საღამო, წერაკითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების სასტუმროსთან. წარმოდგენილი იყო: „ოინბანი“ ანუ „პრიკაშიჩი შკაფში“ აქვ. ცკარლისა და „აღვკატანი“ ე. გუნიასი. წარმოდგენაში მონაწილეობას იღებდა გაბუნია-ცკარლისა, რომელმაც დიდათ ასიამოვნა დასწრე საზოგადოება თავისი ჩვეულებრივი მ. ხდენილი თამაშით, არა უშავდათ რა სცენის მოყვარეთაც, რომელთა შორის იჩინეს თავი: ქალეში ქ. ბაბალე მიჩიანაშვილისამ და კაცებში ბ. გელიკურაშვილმა.

ამ საღამოსთვის მოწვეული იყო ბ-ნ კასაძის ხორა, რომელმაც უკვე დაიშახურა ქართული საზოგადოების ყურადღება და განჯელებიც დიდი სიამოვნებით მოაღივლენ. ბ. კასაძე მობძანდა რამდენიმე დღით ადრე და აღვლიობრივ სიმღერის მოყვარულთაგან შეადგინა წრე, რომელსაც დასაწყვალა რამდენიმე სიმღერა. 25-სათვის ბ. კასაძე ევლდა ზოგიერთ თავის მომღერალთაც; რგბეტიცაზე შეენიერთ იმღერეს რამდენიმე სიმღერა, მგერამ წინა ღამეს ბ. კასაძემ ხმა საღვაც დაკარგა და ნამდვილ „საღამოს“—კი სიმღერამ სულ სხვა მიმართულება მიიღო. ხორა ულოტბართი დაიქაქსა. ზოგინი სცენაზე არ გამოვიდნენ—ტყუილათ შეერცხვებებოდა, და ამ ნაირათ სიმღერის მოლოდინი გაგვიკრუდა.

კიდევ ღქრთმა უშველოს ჩვენ ახალგაზდა მომღერალს, ბ. კარკარეთელს, რომელიც მოულოდნელათ მოგვევიდა ღ რომელმაც დიდათ ასიამოვნა და მსწრე საზოგადოება.

სიმღერების შემდეგ გამართა ლეკური და გეროპული ცეკვა. ამნაირათ ნასიამოვნები საზოგადოება დაიშალა დილის ექვს საათზე. საღამოს დიდძალი ხალხი დაესწრა. ბეერი ფეხზე იღვდა და ბეერი უადვილობის გამო უკანვე დაბრუნდა. შემოსავალი გერო-გერობით არ არის გამორკვეული; დაახლოებით ხარჯს გარდა უნდა დარჩეს სამოც თუმანზე არა ნაკლები.

ამ საღამოს გამართვისათვის დიდი მადლობის ღირსნი არიან: საღამოს გამეჭ ქ-ნი ე. აბულაძისა,

რომელიც ყოველ მხრით ცდილობდა, რომ საღამო-კარგათ ჩაეტარებინა—გაბუნია ცკარლისა, რომელიც უსასყიდლოთ შარა გზიდან გვეწვია; აგრეთვე—ბ-ნი კარგარეთელი, ბ. მიჩიანაშვილისა, ბარათა-შვილი, ქ-ნი სარუხანოვისა, ბ. გელიკურაშვილი, ნე ბაქრაძე, დ. ბაქრაძე, მძინაროვი, კლინიაშვილი და სხვანი, წარმოდგენებში მონაწილეობის მიღებისათვის.

განჯელი შეთაფ-უწრე.

**

ბათომა. ბევრჯელ დაწერილა და ახლაც იწერება ბათომის ნათის ზავოდის მუშების უნუგეშო მდგომარეობაზე, თუ რაგერ გაკრეებაში არიან ისინი ჩავარდნილი, მაგრამ ახლანდელი გაკრეება მეტათ საკმარებლოთ უნდა ჩაითვალოს. ქარხნებში მუშაობა სანახეროვოც არ არის, ვინც დიდი ხნიდან დამსახურებულნი არიან, იმათ მივლათ ვერ ითხოვენ და ამისთვის რიგ-რიგობით ამუშავებენ ორ-სამ დღეში ერთ დღეს, იმ მოსაზრებით რომ, თუ ოდესმე მუშაობამ იმატა, მაშინ მზათ ჰყავდეთ გამოცდილი მუშა, და მანამდის კი იმ ცოტა გროშებითაც დააკმაყოფილონ. ამ ნაირათ არიან მუშები დაჯრილი უსაქმით, რადგანაც გონათ აი დღეს იმატებს მუშაობა აი ზელო, და ასე მუდამ რჩებიან პიჩრში ჩალა გამოკლებულნი. მერე რა ემართებათ ასეთ უსაქმო მუშებს? აი რა, ამდენ ლოდინში და ცდაში იმედს თან-და-თან ჰკარგავენ და თან-და-თან ღარბდებიან და შიშვლდებიან, ასე რომ მერმე სირცხვილით ვერც თავის ოჯახში ბრუნდებიან და იწყებენ ათას გვარ ბოროტებას და სისაძაგლეს, რომლის შედეგი ყველასთვის ცხადია. ამსთანავე ურიგო არ იქნება აღენიშნო ზოგიერთი ცვლილება დღევანდელი მუშებისა. ეს ცვლილება იმაში მდგომარეობს, რომ გასულ წლებში ცხედავით დღიურ ქირაზე რომ-სულ სულ ახალ-ვახლებს, უცოლ-შვილიანებს, რომელთაც თავის რჩენა და ოჯახის მოთხოვნილება სრულებით არ აინტერესებდათ, არამედ უნდოდათ მხოლოთ ცოტა სახარჯო ფული ეშონენათ და დრო გაეტარებიათ. იმათ ამ წამოსვლით ოჯახში არაფერი არ უხდებოდათ, რადგანაც სახლში მამები და ძმები ასრულებდნენ საქირა. საქმეებს და მოთხოვნილებასაც ოჯახიდანვე იკმაყოფილებდნენ. მაგრამ დღეს სულ სხვას ცხედავთ. დღეს მოდიან სა-მუშაოს საშოვნათ არა უცოლ-შვილო მოცდილი მუშები, არამედ ნამდვილი ოჯახის პატრონი ღ მშრომელი ხალხი, რომელნიც იძულებული გახადა ოჯახის ღ ცოლ-შვილის მოვალეობამ დაენებებიათ სახლ-კარისთვის თავი და ლუკმა პურის საშოვნელათ წამოსულიყვენ.

აი ასეთი მშრომელი მუშა ხალხი დაიძა დღეს

ქალაქებისაკენ სამუშაოს საშოგრაო, მაგრამ სად არის სამუშაო? დღევანდელ მუშა ხალხს რომ თვალ-ყური აღეწინოს კაცმა, ხშირათ დინახანეს ზეოდის კარებზე ისეთ მუშებსაც, რომელნიც ყოფილან მედუნელები, ევაკრები, მოიჯარადრები და წერილი მწარმოებლები, რომლებიც გაკოტრებულან მსხვილი ევაკრების და მწარმოებლების მეოხებით, რადგანც ეერ გაუძლიათ იმათ კონკურენციისათვის და მეტოქეობისათვის.

მ. ფირს—შვილი.

კვირიდან კვირამდე.

„უკა“ და „უკი“—სულ ილია და ილია—„უწის-რეგო მოწისრეკი—რს აქეთ დასამაღაი—ღოწის თაგი—დაფიქვის ვიღობანი—მოღაკ სასარგებლოა—სასურველი მოგვლენა.

ფუ, ამისთანა კვირას! ვანგებ მიწოდდა სულ სასიხარულო ამებზე ჩამომეგლო საუბარი, მარა მასალა ვერ ვიშოვე. საითაც არ ვაგვიგან გამოვიტეფე, საითაც არ წავედ-წამოვედი—ყველ-გან ერთი მეორეზე უარესი ამბები დამიხვდა! ტყუილათ გადავხარე კონკის ბილეთებში ნაწვე-ნადავი გროშები... სიარული სიარულათ შემჩრა და ცული ამბების ზურგზე აკიდება კიდევ ზედ მეტი ბარკია. ამ ჩემ ამბების გუდას რომ ერთბაშათ მოეხსნა თავი—გული შეგვიუხდება, მკითხველი, და ამიტომ ცოტ-ცოტაობით მოგაწოდებ. დღე-წუთათ თვით კონკიდან.

თვლისის ტრამვაი, მე და ჩემმა ლმერთმა, „ევა-იკ“ არის და „უტკ“. ვაი მოსამსახურეებისათვის, ურ მოსიარულეთათვის, ვაი და უთ ერთათ ცხენებისათვის. დილის ექვსი საათიდან ღამის თერთმეტ საათამდის კონკაზე დღამა დარში, ავდარში, სიციქოში, სციქე-ში, თოვლში, ყინევაში ვინ იტყვის, რომ სასამოვერა და საადელიო საქმე იყოს? ტრამვის საზოგადოება ში მოსამსახურეები კი ამ უკანონო კანონს ემორჩი-ლებიან! ღამის თერთმეტ საათზე შეწყდა კონკის მი-მოსვლა, მარა ამით კიდევ არ მინიჭებიათ თავისუფ-ლება მოსამსახურეებს. ვანა იმ თითო-ორთო კაპე-იკანებს მივთვლა და მიანგარიშება არ უნდა, რასაც ბლომათ აბრელებენ ხოლმე დღის განმავლობაში კონდუქტორები! ამასაც ერთ საათზე მეტი დრო უნ-დება. გამოდის, რომ რაღაც 40—50 კაპ. გულის-თვის 18—19 საათს მუშაობენ ხოლმე საწაალი მო-სამსახურეები. კეთილ განწყობილ ქვეყნებში თუ 18 საათს ასწევებენ მუშობს და მხოლოთ 8 საათს აქუ-შაებებენ, აქ სამაგიეროთ 18 საათს ამუშაებებენ და მხოლოთ 8 ასწევებენ! უკუღმა სამართალი დიდი ხა-

ნია სუფევს ჩვენ ქალაქში, მარა დასასრული არ მიეცემა ნეტავი?

* *

აღამიანს რაც მოუყვა—თავის თავს უნდა დაბა-რალოს: ქუეა აქეს და მოიხმაროს, ენა აქეს და ამო-ილოს თავისი პირივების დასაკვლავათ, მარა რა უნ-და ჰქნას საბრალო პირუტყვმა? ვინც ერთხელ მაინც მგადარა ევრის კონკაში, მას ეცოდინება, თუ რა სა-ცოდობა ხდება ხოლმე აღმართზე ასვლის დროს. ვერ ააქეთ ცხენებს კონკა, შეუძლებელია, მა-რა ვინ უჯერებს! მათრახების ტყლაშა ტყულში, ცხენების ხენეშა და გრება არეულ დარეულია ერთ-მანეთში... კონკ მაინც ხშირათ არ იძვრის და ხა-ლხი ფეხით მიდის თავ-თავის გზაზე!

ნეტავი რისთვის და ვისთვის იღებს კისერზე ტრა-მეის საზოგადოება ამოდენა ცოდნა? მიმოხსენებულ-თა საქროების დასაკმაყოფილებლათ? არ ვიცი, ვიცი თ მხოლოთ, რომ საქმის ხალხს კონკის იმედი ვერ ექ-ნება და მისთვის საყრეუტოთ არც სცალია. აქაუ-რი კონკა მოცლილი ხალხის საქმეა; ვინც დროს აფანებს, ის თავისივე ფეხით გაეშურება და უფრო ჩქარაც მივა. კონკაზე დაჯდომა გინდათ, მარა ჯერ ნელ-ნელა მიჰყვებით ქუესს, სანამ დავეწვოდისთ? ცდუ-ბით, დროს კარავთ. კუს ნაბიჯითაც რომ იაროთ, კონკა მაინც ვერ მოგეწევათ და ტყუილათ კისერი მოგენგრევათ უკან-უკან ცქერით. მაშ ნულარ უცდით და ჩქარა გასწიეთ!

გსურთ გაიკოთ, თუ როდის მიდის კონკა ჩქა-რა? მხოლოთ მაშინ, თუ ვინმე ქალი იძულებული შეიქნა გადმოვიდეს მოძრაობის დროს, რადგან ახ-ლა მხოლოთ დანიშნულ ადგილებზე აჩერებენ, და წაიქცა, ხელი მოიტება, დაშვება!...

ტრამვის საზოგადოება უთუოთ ქართულ ან-ღაზს მიჰყვება და უძალო ქალაქში უჯოხოთ და-დის. ქალაქის ძალათ პატრონებს კი ამოუშვებთ ხერი-ნეა და ყვევის მაგიერ „აფუს“ გაიძახიან!

* *

თვლისის თუ სულ უსამართლობაა, ქუთაის-ში თასნი ერთხელ მაინც შეხედვებით სამართლია-ნობას, ახელდინანს საქმე ვათავდა და კატარღაში მაიბრძანეს უწესრიგო მოწესრიგე. ვინ არის ახელე-დანი? ქუთაისის პოლიციის წევრი, ერთი უზრალთა უბნის მეთვალ-ყური (კოკოლოდანიკი). რა ჰქნა? რა ჩაიღინა? სისამაღლე, საზიზრობა! თითონვე შექმნა ყალბი ფულები, თითონვე შეაპარა ალთ-მართალ კაცს, თითონვე ვაჭაროა, ოკმი შეუყენა, ვაჭირა და ვაიმეტა!.. მეჩერ წარდგა სამსჯავროს წინ, როგორც მოწამე, ცოდვამ არია, ჩენება დაუბნია ღ თითონვე მიაგო ის, რასაც სხვას უზნადებდა. მაინ

დაიხსახურა ის, რისიც ღირსი დიდი ხანია ყოფილა: ებოძა ერთგულებისათვის ჯოჯოხეთის ორდენი შეწირვით: „აქვეს წლის კატორა“. ეს მიიღო მხოლოდ ერთ მოწამობისა და ფიცის გატყენ-სათვის, სხვა მხარეში კი მისი მოქმედების გამოუკვეველი დარჩა, თუნდა ესენიც თხელი დოღბანდით არის დაფარული და ყველაფერი ნათლად გამოჰქვიეს შიგ.

რა ამოქმედებდა, რა უღიბნებდა გულში ახელედინას, როცა ის ასეთ შემხარავ საქმეს აწყობდა? აქაც უხერხე შამორების არის ახსნილი საქმე, მარა მინც ცხადია, რომ აქ ევის ჩამომავლობაა ფეხ წასამტერევი საგანი. დაფინა ჯგახძისა, მისი ქმარი და ახელედინა, აი ეიზე არის აშენებული დრამა. სამსხერპლოთ დაფინას ქმარია განზრახული. ამ დრამაში ასე თუ ისე ქუთაისის პოლიცემისტერი ბ.ნი სვიმონაიცი იღებს მიწაწილობას, მარა შორიდან და ფრთხილთ. ახელედინა მოცილდა ქუთაისს, მარა იმისი შიში, რომ არეინ მომეპაროს, ჯიბეში ყაღბი ფულები არ ჩამიდგას და კატორისკენ არ გამიძახოსო, ქუთათურებს მინც არ გაჰქრობათ. ჯოჯოხეთზე უარესი ვასაძლები უნდა იყოს იქ, სადაც კაცს ასეთი ფიქრი მოსვენებას არ აძლევს!

კარგი სამყოფი და კარგი საზოგადოება უთუთოთ იქ იქნება, სადაც ყოველ საქველმოქმედო და სასარგებლო საქმეს თანაურბონდენ და სინაჩულით ეგებებიან. ასეთი ადგილია ბათომი. ამ წლის 15 იანვარს გამართულ საღამოზე თურმე დიდძალმა საზოგადოებამ მოიყარა თავი. ერთმანეთს გვერდს ვერ ვუვლიდითო, მიამბო ერთმა დამსწრეთაგანმა, ისე იყო ხალხით გაქველილი ვეებერთელა დარბაზი და ყველა ოთახებშია. ქალები ჩიოდენ და საყვედურს აცხადებდენ თურმე, რომ საცეკვაო ადგილი აღარსად იყო. ყურათ საღებიც არის იმათი ჩივილი. ეინ იცის, შეიძლება ზოგიერთ იმათგანს ერთი შემზღალ-შამობზაილება მთელ საქართველოს ერთია. უთუთო ფეხმარდი კავალრებიც ვერ იქნებოდენ ერთგ ვუნებარე. ხუმრობა დასაკლისია კველუციების ხელის შერებ-შემორება, მიგდებ-მოგდება, შერთილ-შემოტრილიება?

რასაკვირველია შემოსავალიც დიდი იქნებოდა ამ საღამოდან, მარა რამდენი—ეს არეინ იცის! ნეტავი რა აქეთ დასაძლავი საღამოს გამეცებს, რომ ანგარიზში არ ახალდებენ გაზეთებში? ჩვენ კი არა, თვით წერა-კითხვის საზოგადოებას, რომლის სასარგებლოთაც იმართება ხოლმე საღამო, არ აძლევენ თურმე ანგარიზს! ამ საზოგადოების წლიურ ანგარიშებში ასეა მოხსენებული: ბათომის კომიტეტს სრული ანგარიში არ გამოუგზავნილა.

ბათომს ალარც ოზურგეთი ჩამოუყვარდება. აქაც დიწყეს ყოველ წლობით საღამოების მართვა ადგილობრივ საქირებებათა დასახმარებლათ. წელს ისე კარგათ მოუწყვიათ საქმე საღამოს გამეცებს, რომ ქუთაისიდან და ბათომიდანაც ბევრი წასულა დასასწრებათ. ყველას ხელი შეუწყვიდა ამ საღამოსათვის, მარა ორი მოალაღატეც გამოჩინა! ეინ არიან ესენი? ბ.ბ. ვ. აბაშიძე (მსახიობი) და კარგარეთელი (მომღერალი)! მსენი, როგორც გვაწმუნებს საღამოს გამეც, თ. ნ. თავდგირიძე, მიწვეული ჰყოლიათ საღამოს დასაშვენებლათ, მარა არ წასულან. ბოდინის მაგიერ ბ. ვ. აბაშიძემ ღორის თავი გაუგზავნა თურმე ოზურგელებს სასაყვედურო წერილის სავასუბოთ! სწორეთ საჯაცი საქმედა „ჩიტის გულიც არ მოითმენს ამას!“ საკალიანდლათ კიდევ მოიხმარებდენ ოზურგეთში ღორის თავს და ახლა რალათ უნდათ! მე რომ კაცმა მკითხოს, სულ მოციქულის ბრალია ეს, რომელიც ბ. აბაშიძეს თურმე წელიწადზე მეტია „თვლითაც არ უნახავს“.

ფოთიდან წელს არაფერი ისმის, მარა მისი დავიწყება მინც არ შეიძლება. ის წინ მიდის, მარა ადგილიდან კი არ ადმარულა! აქ ტელეფონი გამართეს და სალაპარაკო მასალა კი არ აქეთ ისიც კარგია, რომ ზოგჯერ „მიყვარხარ-გოყვარეარ“-ს გამახებენ ხოლმე ერთმანეთს მოტრიალიდენი. ბოღაში ვაკეთდება, კონკა გამართება, ელექტრონის განათება იქნებოა—ამბობენ. შესაძლებელია ყველა იქნეს, მარა მეგრე რა? ეს ხომ ყველა ვარგეანი გაუმჯობესობაა და შინაგანი-იცი ვეცდებიდით არის მოცული! რათ გეინდა ქუჩებზე ელექტრონის სინათლე, თუ გონებას ჰრამიც არ გეინათებს?! გონების ელექტრონი წიგნია და აბა ეინ ზრუნავს, რომ ხალხს ის მიაწოდოს?

ამ ორი წლის წინეთ, განიზრახეს ფოთლებმა უფსაო ბიბლიოთეკის დაარსება, მარა, ჩანს, ყინულზე დაწერეს მისი ისტორია. ქალაქის საბჭომაც გადადგა ამ საქმისათვის ყოველ წლობით სამახი მანეთი, მარა, ჩანს, თვითონვე ამოუყვია თავი დავიწყების კიღობანში! ასე ხდება ხოლმე ყველგან, სადაც საქმეს მეთაური არა ჰყავს.

ამ მხრით ქუთათურებზე ვერ ვიტყვით საყვედურს. ქუჩების ელექტრონით განათებაზე ისინი დიდათ თავს არ იტკიებენ და ნავითაც ვერ ანათებენ ხეირანათ, მარა სამაგიეროთ თითო-ორალა იმათგანს გონების განათების საქირებება შეუგნია და ხელიც მოუკიდა. ეინ გგონიათ ეს პირები? კაცები?

შემცდარი ბრძანდებით: ქალები ვახლავთ. ქუთათურ ქალებს ყოველთვის ჰყალიბათ მაღმერთებელ-მთაყვანებლები, მარა ისინი მარტო სილამაზეს ეტრფოდნენ, სიტურფეს ვთაყვანებოდნენ, ეშხით იხრუკებოდნენ, ღრუ იტკალა და ქალებრთაგან თხარულობენ გარდა ვარგვან სილამაზისა, შინაგან სილამაზესაც. და, აჲ, ეს ალღო პირველათ ჩვენში ქუთათურ ქალებს აუღიათ. დღემდის თუ საჩუქითა და დავარული იყო ტრფივლების სავანი, დღეს ის გამოჩინილი და გამოაშკარავებულია. ქუთათური ქალები დღეს თვალ საჩინოთ იხულებენ გულში იმას... ეის? რას? წიგნებს ზღ... იმათ შეუდგენიათ პატარა წრე და გადატურათ მცოდნე პირის ხელმძღვანელობით იმისი გაცნობა და შესწავლა, რაც საამდროჲო საკითხებს შეადგენს და რის ცოდნაც ყველა შეგნებული პირისთვის საჭირო და მიუცილებელია. ამ საკითხებთა შორის უპირველესი ადგილი პოლიტიკო-ეკონომიურ კითხვებს უკავია და ქუთათურ ქალებსაც აქედან დაუწყიათ მცოდნეობა. შეიძლება ჯერ-ჯერობით მოღთი მონაბერი იყოს ეს, ნიადაგიც არ ჰქონდეს მკვიდრი და ნაყოფიც ვერ გამოიღოს დიდი, მარა ეს მაინც ერთი ბიჯის წინ გადადგმაა. დღეს რაც მოდაა, ხვალ ნამდვილ მოთხოვნილებათ გადაიქცევა და დამკაყოფილებს მოითხოვს. მას ვუსურვოთ წარმატება ამ საქმეს.

* *

არა თუ ინტელიგენცია, დაბალი და უსწავლელი ხალხი-კი ვეღარ კმაყოფილდება ძველებური დროს გატარებით. თუ არ გჯერათ, აი მაგალითიც ამ 10—15 წლის წინეთ თოკითაც ვერ შეიყვანდი დაბალ ხალხს თეატრში და ახლა კი ადგილსაც ვერ შოულობენ. ორ თებერვალს გამართულ სახალხო წარმოდგენაზე იმდენ ხალხს მოეყარა თავი აქჟალის სასადლოში, რომ ტვეა და გასაქანი აღარ იყო: ნუ გეგონებთ, რომ დროს მოსაკლავათ და ფეხის აუოლით იყო შეგროვილი ეს აუარებელი ხალხი, მოსაწონს თავის ალგას იწონებდენ, ვაშა ვაშათი და ტაშის კეთილ ეგებებოდნენ, საცინარზე იცინოდენ და სამწუხაროზე მწუხარებებს იჩენდენ. ყოველსავე ამას, რასაკვირველია, მოთამაშენიც ხელს უწყობდენ თავისი შეგნებული და დაკვირვებული თამაშობით, წარმოადინეს ა. ცაგარლის კომედი „სიმბირელი“ და საზოგადოთ მშენიერითაც ჩაატარეს. რაოდენ დასწავლაში ჩვენი მუდმივი აქტიორები რომ მაგალითს აიღებდენ ამ სცენის მოყვარეთაგან, ურიგო არ იქნება. ზოგიერთებმა სხვა რამესაც მიაქციონ ხოლმე უყრადლება ამათ თამაშობაში და გადაიღონ. სასურველია, რომ ხშირათ იმართებოდეს ხოლმე ასეთი სახალხო წარმოდგენები.

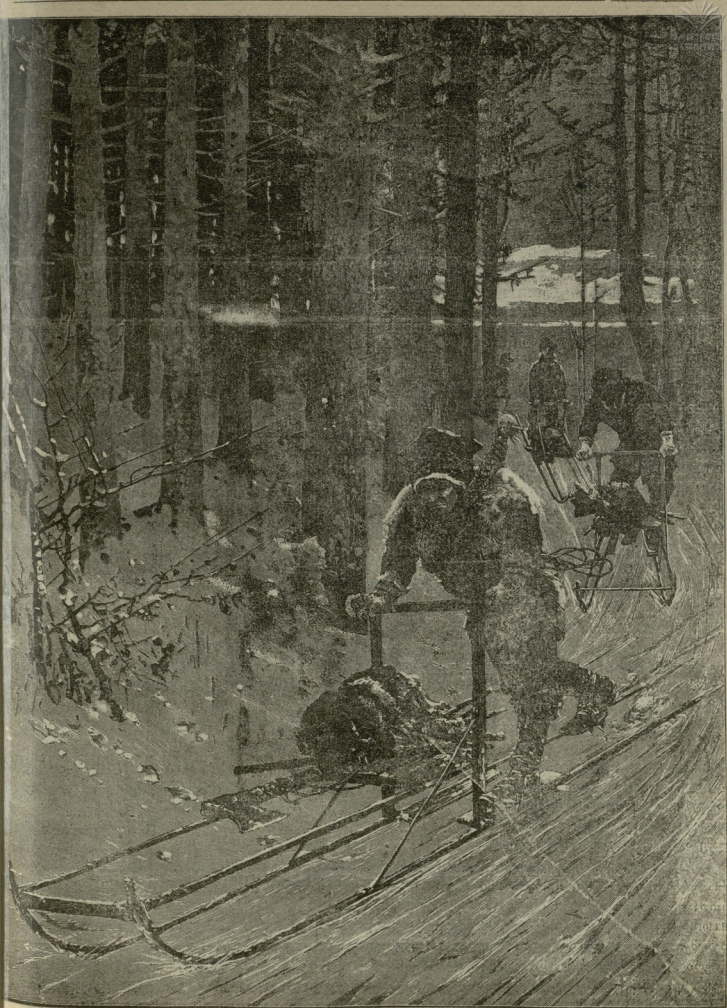
1898 წლის სახელმწიფო ხარჯთ-აღრიცხვის გავი.

ქანასკნელი ათი წელიწადი რუსეთის საფინანსო საკმის განვითარებაში ნამდვილ ცეცხლო დღეობის ეპოქა ითვლება. 1888 წლამდის სახელმწიფოს გასავალი ძლიერ ჰარბობდა ხაზინის შემოსავალს. ამასთანავე მოხარკეთა ნივთიერა მდგომარეობა დაეცა და უკიდურეს ხარისხამდე მიაღწია. წლითი-წლობამდე მეტი ხარჯების შესავსებლათ, სახელმწიფო იძულებული ხდებოდა ელოდებოდა სარეგლარანი ვალების და გამოეცა ქალაქის ფული, რაცა ხალხის ერთი გამალარიბებელ საშუალებათაგანია. სულ სხვას ეხედავთ დღეს. შემოსავალი (აქტივი) არამც თუ არ უფარდება გასავალს (პასივი), პირქით იგი იძლევა თანდათან უფრო თვალსაჩინო ხედ-მეტს, რომელიც ძალიან კარგათ აკმაყოფილებს სახელმწიფოს სხვადა-სხვა საკანგობო საჭროებებს (როგორც არის მაგ. ახალ ახალი რკინის გზების გაყვანა, ჯარის ხელ-ახალი შეიარაღება, ფლოტის გაძლიერება და სხ).

მართალია, ამ მხრივ მიმდინარე წლის სახელმწიფო შემოსავლ-გასავალის აღრიცხვა არ არის იმდენათ თვალსაჩინო, როგორც ამ უკანასკნელი ოთხი წლისა იყო, მაგრამ ის მაინც დიდით არ ჩამოუვარდება წინა წლების შემოსავალ-გასავლის აღრიცხვას. მიუხედავათ იმისა, რომ ხსენებული აღრიცხვა შედგენილია დიდი სიფრთხილით (იმ მიზეზით რომ მოსავალს საზოგადოთ ცუდი პირი უჩანს) მაინც საერაულდ ჩვეულებრივი შემოსავალი აღმატება წარსული წლის შემოსავალს 46 მილიონი მანეთით და ამა წლის საერაულდ ხარჯს 14,3 მილიონით. თუმცა მიმდინარე წლის ხარჯი ბევრითა ჰარბობს წარსული წლის ხარჯს (66,2 მილიონით), მაგრამ სახეში უნდა მივიღოთ, რომ მიწელ ამ ფულიდან 71% (47,1 მილ.)-ზე მეტი დანიშნულია ისეთ მომგებიან საქმეებისთვის, როგორიც არის ხაზინის მიერ ახლათ შემენილ რკინის გზების (პოლანეთის და როსტოვის) მოხმარება და ლენის მონაპოლიის რაიონის გაფართოება. გარდა ამისა, წელს, ნაცლათ ქალაქის ფულის გამოცემისა, საშუალებები იქნებთან მიღებული ოქროს ფულის მოჭრის და გაფრცელებისათვის.

საერთოთ 1898 წ. ფინანსების მდგომარეობა ბევრით არაფრით იქნება განსხვავებული მის წინა წლების მდგომარეობისაგან. ამასთანავე თითქმის არავითარ ცვლილებას არა ეხედვთ იმ უმთავრეს პრინციპებში, რომლებზედაც დამყარებულია საფინანსო საქმე.

შვეიცის გლეხკაცები თხილამურებით გზაზე.

ვაკრობა-მრეწველობის განვითარება სახელმწიფოს მოქმედების ჩარხთა ხელს კაპიტალისტური კლასის ინტერესებს. აქედან მთავრობას უწინდება ერთი ფრიალ საზოგადოებრივი საქმე. ეს არის შინაური, უკვე არსებული ბაზრის გაქვითვა და მისი გავანთიერება, ამისათვის კი აუცილებელია მიმოსვლის საშუალებათა გაფართოება, გაძლიერება. და აი სახელმწიფოც ხარჯავს აუთარებელ ფულს ახალ-ახალ რკინის გზებზე გასაყვანათ. თითქმის მთელი არა ჩვეულებრივი (სავანგებო) ხარჯი — რომელიც გამოიხატება 123 მილი. მანეთით, დანიშნულია ამ მიზნისათვის. უეჭველია ეს დღე სამსახურს გაუწევს ქვეყანას როგორც ეკონომიურ, ისე საზოგადოთ კულტურულ წინ წაწევის საქმეში.

ოცივე კაპიტალიზმის განვითარება ბადებს არა ნაკლებ მწვავე მოთხოვნებს: გაფართოვებს ეროვნულ ვაკრობა-მრეწველობის საერთაშორისო მნიშვნელობა, ხოლო კლასური ანტიკონარში კი, რაიც დღით დღე უფრო ვითარდება, ჩასმულ იქმნას სათანადო სახსრებში. აქედან იზრდება მილიტარიზმი, მატულობს ხარჯი ჯარისა და ფლოტის გასაძლიერებლათ. მართალია გერმანიაში ამ გვარი მილიტარული მიდრეკილებანი მტკათ მძიმე დაბრკოლებათ ეჯახება, მაგრამ ყველგან ხომ არ არსებობს ასეთი დაბრკოლებანი... მიმდინარე წელს რუსეთის სამხედრო და საზოგადო საშინისტროებისათვის გადაღებულია 355,8 მილი. მანეთი. ეს კი შეადგენს $\frac{1}{3}$ მთელი საერთაშორისო ხარჯისას. 97 წ. შედარებით მიმდინარე წელს მეთი დახარჯება ჯარზე 4,4 მილიონით, ფლოტზე 7.1 მილიონით. აშკარაა, რომ ძლიერების მომატება იავათ არა ჯდება.

დასასრულ, სახელმწიფო ხარჯთ აღრიცხვაში უფრადღებს იპყრობს სახალხო განათლების ხარჯი. ამ ხარჯს წარსულ წელთან შედარებით 0,9 მილი. მანეთით უმატნა, უნდა კი ვიფიქროთ, რომ ეს მხოლოთ დროებითი მოვლენაა. რამდენათც თვით კაპიტალიზმის განვითარება ითხოვს შრომის გაუმჯობესებას და განაყოფიერებას, იღენიათ იგი მიუცილებელ საჭიროებათ ხდის საზოგადო და სპეციალურ სახალხო განათლების გაფართოებას. ეს ხელმძღვანელი კლასებს პირდაპირი ინტერესია, და მასასა-დამე აღრე თუ გვიან შემოღებულ იქმნება.

რაც შეეხება შემოსავლის აღრიცხვას, ამ ახალ, როგორც წინეთაც, დამახასიათებელ თვისებათ უნდა ჩაითვალოს „პირდაპირი“ გადასახადები (косвенные налоги). აქვე შევინშნათ, რომ ამ გვარ გადასახადების შემოღება აშკარათ მოწმობს ნატურალურ მეურნეობის დაცემას და ფულის გაბატონებას. მართალია ცუდ მისაყვლის მილოდინში, არა პირდაპირ

გადასახადებით ასაღები შემოსავალი ნაწილობით 11,7 მილი. მანეთით ნაკლები წარსულ წელთან. შედარებით, მაგრამ ამ გადასახადებს მაინც ისევე ყველაზე მეტი ავტომატ აქვს დათმობილი რუსეთის ბიუჯეტში. იგინი შეადგენენ მთელ ჩვეულებრივ შემოსავლის $\frac{2}{3}$ (39,8%)-ს. ამ გარემოებას მტკათ დიდი სოციალური და ეკონომიური მნიშვნელობა აქვს. საქმე იმაშია, რომ არა პირდაპირი გადასახადები (როგორც არის გადასახად სამხედროებზე, თამბაქოზე, ნეთზე, წუმწუმზე ჩამოდენათმე შექარზე და უცხოეთიდან შემოტანილ საქონელზე) მთელი თავისი სიმძიმით აწეება მომხმარებელთა მასას და მით მოეპყრება და მრეწველთა კლასი თუ სულ არ თავისუფლდება, შესამწინეთ მაინც იმსუბუქებს საკუთარ ტვირთს. შეუძლოა და ღარიბი ნაწილი საზოგადოების შედარებით ყოველთვის უფრო მეტს იხდის, ვინმე შეძლებული და მდიდარი. აი ამაშია „პირდაპირი“ გარდასახადთა სისტემის არსებითი მხარე, ამიტომაც ეს სისტემა შესანიშნავათ აძლიერებს საზოგადოების დიდურენციაკის, ავითარებს ქონებრივ უსწორ-მასწორობას სხვა-და სხვა წრის მომხმარებელთა შორის.

მაგრამ რაც უნდა ვითარდებოდეს ხსენებული უსწორ-მასწორობა, ეროვნული სიმდიდრე მაინც იზრდება, მაინც მატულობს. მატულობს აგრეთვე მოთხოვნილებაც და მასთან ერთათ მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებელი საშუალებაც.

როცა „ნაროდნიკები“ წინააღმდეგს ამტკიცებენ, მათ რომ გარემოება ავიწყლებათ. ერთი რომ გლეხის ნატურალური ოჯახის*) დაცემა თავის თავთვე მნიშვნავს მოთხოვნილებათა ზრდას და მეორე, რომ უმრავლესობის გაღარიბებასთან ერთათ იზრდება ესრეთ წოდებულ საშუალო გლეხობისა და დაბალ მოქალაქეთა (мещанство) ყვეთლ დღეობა, მასასადამე მატულობს მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებაც. ხოლო რაკი, დროს განმავლობაში, თვით კაპიტალიზმის განვითარება საშუალო წრეებს გადარტყავს ბოვანო პროლეტარიების ბანაკში, მაშინ „პირდაპირი გადასახადთ“ სისტემა ცოველ გვარ მიმზიდველობას დაკარგავს და პროგრესიულ შემოსავლის დავჯართ ვაწეროდ გადასახადების შემოღება გადიქცევა „დიდურ კითხვათ“.

ამ გვართ: დაუსრულებელი მეცადინეობა ახალ-ახალ რკინის გზების გაყვანისთვის, ჯარისა და ფლოტის გაძლიერებისთვის, სულ მცირეოდენი ზრუნვა სახალხო განათლებაზე, „პირდაპირი გარდასახად-

* ოჯახი, რომელიც საკუთარი შრომით შირდა-შირ ეკმაყოფილებს უოკელ თავის მოთხოვნილებებს.

თა* სისტემის იგივე უპირატესობა (შემოსავლის რუბრიკაში),— აი რითი იქცეეს ყურადღებას 1898 წლის სახელმწიფო შემოსავალ-გასავლის აღრიცხვა. ყველა ეს ძრიელ ნათლათ ავრძნი ბინებს მკითხველს, რომ იგი ნამდვილი კაპიტალისტურ ამოუსყრარა იმყოფება...

— 5.

წერილი ამერიკიდან

(შემდგები *)

წმენების დრო ნიუ-იორკში. სულ სხვანაირი იყო შეგნებულ მუშათა პარტიის მაჩი, ამით გამართეს მაჩი ლამე, საათის 10-ზე, რადგანაც დღითი სამუშაოზე არიან და არა სკალით. ამას აკლდა ყოველივე ის, რაც ახლდა ზემოთ აწერილ მანს, ე. ი. სიმდიდრე და ძვირუფასი მოწყობილობა. სამაგიეროთ მას თან ახლდა ვაჯაყება, უნაგარობა და სამართლიანობა. ეცეათ სადათ, თავის სამუშაო ტანისამოსი, ასე რომ გამოიქნობდით ვინ რის-მუშა იყო, წინ მიუძღოდნენ ერთი ვეფერითელა დროშა, რომლის ქვეშ მიდიდა მკედლის წითელ ტანისამოსში გამოწყობილი მუშა; წინ ჰქონდა აფარებული ტყვის ფართოები, მხარზე გადებული სამკედლო ურო. ამ დროშას აქეთ იქით ცოტა მოშორებით მასდევდა რარი დროშა. ერთი პარტიის ემბლემით, ე. ი. მკლავის გამოხატულება, ხელში ურათი და წარწერით: Social Labour party და მეორეც წარწერით proletariats all the country unite. (პროლეტარიატო ყოველი ქვეყნისაჲ, შეერთდით). შემდეგ სამი დიდი სურათი: მარქსის, ენგელსის და ლასალის. სურათებს მოსდევნენ წითელ ქუდიანნი მემუსიკენი, მათ მუშები, მწყობრათ დაწყობილნი, დას-დასებთ დაყოფილნი. რამდენსამე დასს წინ მიუძღოდნენ მემუსიკენი და მედროშენი. მემანეთა რიციე აღემატებოდა 15 ათასს. მათ შორის ხუთასამდე ქალბიძი დებულობდენ მონაწილეობას* მემანეთ, ნაცელათ ბრაინი და მიკნლის სურათებისა, გულზე აკერიათ წითელი ლენტე, რომელზედაც გამოხატულია მუშებთა ემბლემა წარწერით. S. L. P. ზოგიერთ მუშებს ხელში უკავიათ სხვა და სხვა ბარალები სხვა და სხვა წარწერით: სხვათა შორის ოთხ მუშას მოჰქონდნენ რარი კაცის საბე ფართო ფიცარზე გამართული: ერთი წარმოადგენდა მსუქან ბურჟუას, რომელიც შემოსილი იყო დოლორებით

თავიდან ფეხბამდის და მეორე წარმოადგენდა მუშას ხელში ურათი. ბურჟუას ორივე ხელები მაკრათ ჰქონდა ჩაქერილი მუშის ყრანტში და მუშა კი ხანდახან უროს უკაუნებდა თავში ბურჟუას. ეს ნიშნავს: მართალია, დღეს შემე, ბურჟუა, მე, მუშას, ყრანტში მიჭერ ხელს, მაგრამ მოგე დროა და ეს ჩემი მძლავრი, მშრომელი მარჯენა, რომელიც დღეს გზრდის, გაუფუფუნებს, ოქრო ვერცხლში გაწყობს, იგივე მარჯენა მალე მაკრათ ჩავიხახუნებს თავში და მოგიღებს ბოლოსო*. მემუსიკენი განუწყვეტელი მარსელივს და სხ. საგარო სიმღერებს უკრავენ. მუშები, ქალი, კაცი, აღტაცებით გამოერიონ მარსელივს და მხნეთ გაიძახიან „ურას!"; გაუმარჯოს შრომას, ძმობას, ერთობას, გაუმარჯოს social labor party-ს და ძირს კაპიტალიზმიო. მათ აღტაცებას სახელო არ აქვს. ასე ამ რიკათ დაწყობილნი მარსელივს სიმღერით, ურას იკენით, რარი საათის სიარულს შემდეგ მოგროდენ Union square-ში. ეს ერთი უდიდესი მოედანია ნიუ იორკში; ისტორიულათ შესანიშნავია მით, რომ აქ პირველათ აღმართეს ამერიკელები; თავისუფლების დროშა, აქედან პირველათ გამოეცხადა ამერიკელებს თავისუფლება, ინგლისისაგან დამოუკიდებლობა. იმ დღიდან ეს ადგილი ხელე გახლებელია ე. ი. არა-ვის აქეს უფუნება ელვა ჯაყიდისა და შერობების გაშენებისა. მოედანთან პატარა ბაღია გაშენებული ვაშინგტონი და ლინკოლნის ძეგლებით. მიედანი საზოგადოთ დანიშნულია განსაკუთრებით მიტინგებისთვის. ყოველ პარტას უფუნება აქეს გამართოს მიტინგი, მაგრამ, სხვა პარტიები რადაც თვალს არიდებენ და ბოლო წლებში მოედანა დარჩა მარტო შეგნებულ მუშათა პარტიას. უკანასკნლი უმეტესათ ამ მოედანზე იკრიბებიან ხოლმე, როცა უნდათ მოახდინონ საზოგადო დემანსტრაცია იმ დღესაც აქ მოიყარეს მუშებმა თავი. მოედანზე ოთხივე კუთხეებზე ამართული იყო პლატფორმები, საინადაც ორატორები სხვა და სხვა ენებზე სიტყვას ეუნებოდნენ მუშებს. მიტინგი გაგძელდა ლამის ორ-რამეტ საათამდის. მუშათა კრებამ, მუშათა მანბს სულ სხვა გვარი, მომიზნოლავი შთაბეჭდილება იქონია ჩემზე, აქ პირველათ ვხედავდი რამდენსამე ათას მუშას თავისუფლათ წითელ დროშას ქვეშ თავი მოყრილს; მაგრამ მუშებს არა ზნა დაბნეულთ, ცხოვრებისაგან გაღობულთ, არამედ სწორ გზაზე დამდვართ, შეგნებულ მუშებს; აქ ხედავ მუშებს, რომელნიც უღიშობათ მტრობას, უმყაყოფილებას უცხადებენ თანა მედროვე წესწყობილებას, რომელიც დამხატვრელია უმრავლესთა ნამდელ მშრომელთა და გამხარებელი უმცირესთა მუქთ მყლაპელთა,

*) იხ. „კვლეო“, № 6.

და ვაცხარებული ელაპარაკება ხალხს პოლიტიკის შესახებ, რომელშიაც აქებს-ადიდებს თავის პოლიტიკურ პარტიას და მათ მართელობას, და ცუდით სახავს მოწინააღმდეგე პარტიებს. ვაზეთებიც, რომელთა რიცხვი უნაგარიშოა ნიუ-იორკში, რასაკვირველია მუუტრეალე მონაწილეობას ლებულომენ არჩენებში. ყოველ პარტიას საკუთარი მომხრე ორგანო აქვს, რომელიც იცავს პარტიის ინტერესებს, მაგრამ არის ვაზეთებიც, რომელნიც მარტივით იცულებიან; დღეს ერთის მომხრე არიან, ხედა მეორესი, იმის და მიხედვით თუ რომელი პარტია უფრო დასახელებს.

ამ გვარ ვაზეთებისთვის არჩენები ნამდვილი ოკროს დროა. გარდა იმისა, რომ ვაზეთები ერთი ორათ იყიდება, სხვა არა მცირე შემოსავალიც აქვს პარტიებისაგან. მისთვის არ სუფევს პრინციპი, მიმართულება. მისი პრინციპი ზ მიმართულება ოკროს; სიმართლეს ფულითა ჭრის. მისცემ ბევრ ოკროს — შენ მხარეს დაიჭერს. შენ ვაქებს, ვადიდებს, ხალხის მხსნელათ დაგსახავს, არ მისცემ და შენკენ გამოილაშქრებს, ყოველ ძალას შენ წინააღმდეგ მოიხმარს. ამიტომაც, რასაკვირველია, რადგან ვაზეთებს დიდი ვაგულენა აქვს მკითხველებზე, პარტიები არ ზოგავენ ფულებს რედაქტორების მოსასყიდათ. მაგრამ ვანა ცოტას ვერღება რედაქტორი, ასი ზ ათასი მისთვის არას ნიშნავს, ასე ცოტასთვის ხელს არ ვაისერის, უნდა მისცე ათი, ასი ათასობით. სახარბიელოა ზეენი რედაქციებისთვის, ვანა?!

კლდეში ბოჩებრივთა გამოკვეთილი ქვის კაცი.

და მისწრაფს უცეთეს ცხოვრებისადმი. ამ მომხიბლულ სურათს აორკეცებს განუწყვეტლივი მარსელიეზა, რომელიც მსმენელს იტაცებს, წამით ავიწყებს ყოველსავე კირ-ვარამს და გამოუთქმელ სიამოვნებას ალტაცებაში მოჰყავს, იმეღს უორკეცებს.

მიტინგებს ზომ რიცხვი არა აქვთ არჩენებები ს დროს. დღისით, ღამით, ქუთებზე, მოედნებზე, დარბაზებში, თეატრებში, მუდამ დროს და ყოველგან იზარბება უანგარიშო მიტინგები სხვა და სხვა პარტიებისაგან, სადაც მსმენელნი ათასობით ესწრებიან. დღამდებდა თუ არა, ყოველ ქუთებზე ატყდება მუსიკების გრაილი, მამხალების სროლა. გამოდიხარ, გინდა შეტყო რა ამბავი და რას ხედავ?—ყოველ ქუჩაზე, საცა კი ვაივლი, ყველგან აქა-იქ ამართულია პლატფორმა, რომელიც მოართულია ბიარალებით, კანდიდატების სურათებით, ვანათებულია ფერად-ფერადი სინათლით, იქვე დროაკომოვებით მამხალებს ისერიან, უკრავენ მუსიკას—ეს ვამეოვლ გამომეოვლთა ხალხის მოსაწოდებლათ. პლატფორმა გარშემო შემოზოლულულია მსმენელებით; მანე დავს ორატორი

საზოგადოთ, როგორც ლაპარაკში, ავრთვე მწერლობაში აქ სუფევს სრული თავისუფლება. დადები სადაც გინდა და ილაპარაკე, წერე რაც გსურს, დამშლელი არეინა. შეეებ ცასაც, ქვეყანასაც, რაგულსაც, კანონსაც, მთავრობას, პრეზიდენტს და ნურაივის ნუ დაზოგავ: საქები აქე, საციები ჰეციებ, თეთრი თეთრათ დასახე, შავი შავათ, აქ არავის აქვს უფლება შეგეხოს, ლაპარაკი შეგაწყვეტინოს. ვერაიენ გეტყვი: გაჩერდი! არა ვაქვს უფლება ამდენი ლაპარაკისა, ეს აძრძალოლი-აო! აქაური ვაზეთები პირ ახდილია, არაფერს დაზვარებს, ყველაფერს გამოაშკარავებს, არავის მოერიდება, არავის დაზოგავს რაც გინდა. მრწყინვალუბა იყოს. ყველა კანდიდატების ცხოვრებას დაწერილებით ვადმოკვემსთ, თუ რამ ცოდეა ჩაუღენიათ, ყველას გამოაქვეყნებს. ხშირათ სამამხაროთაც ვახდის. ბევრჯერ შეხედები პრეზიდენტს, მეიორს (მთავრავს) და სხვა აქაურ, ტუზებს, აქაურ ვაზეთებში დანატულთ, ხან გრძელ ყურას სახეთ, ხან დათუნას, ხან კულ გამოზმულ ცხოველთ, ხან რქებ ამოსულათ და სხვა-სხვა კარიკატურულ სახეთ, მაგრამ ამისთვის ვერც რედაქტორა, ვერც მწერალს ვერაიენ ვერას ეტყვის

6

გერაზენ მისცემს სამართალში **за оскорбление чести**.
 ბეგრის რამ არის აქ სახარბიელო ჩვენთვის, მაგრამ
 ამ გვარ თავისუფალი წერა-ლაპარაკისთანა არა არის
 ზა. უკაცრავათ, ჩვენ ე კ არა, თვით თავისუფლათ
 მოუბარ ევროპიელებსაც შეგზარბებთ ამ მხრით ამე-
 რიკა, რადგან იმათაც არა აქვთ ჯერ-ჯერობით ამ-
 გვარი სრული თავისუფლება ლაპარაკ-წერაში.

თუ ყოველი პარტია იბრძვის, ყოველ ღონის
 ძიებას ხმარობს, რომ რამე ნაირათ არჩეულ იქნას მი-
 სგან დანიშნული „კანდიდატი“, რასაკვირველია არც
 კანდიდატები არიან გულ-ხელ დაქრფილნი, არამედ
 მხნეთ, შეუწყვეტლივ ეწევიან ხალხში პრაპაგანდას,
 უხსნიან თავის მომავალ სამოქმედო პროგრამას, რა-
 მელიც სასევა შეუსრულებელი, მაგრამ აუარებელი
 აღთქმებით. ყოველ კანდიდატს პირზე აკრია: ამირ-
 ჩეთ — საზოგადოების საქმე გაკეთდება, წაღმა დატ-
 რიადდება, მრეწველობა აღორძინდება, სამუშაო გა-
 მრავლდება, საქონელი გაიზარდება, ქალაქი გასულთა-
 ედება, სკოლები აშენდება, სიღარიბე, უსამართლო-
 ბა მოისპობა და სხვა-და-სხვა. არ ამირჩეეთ ტ მრე-
 ლისთ უსამართლობა, შიშნოლი, სიღარიბე და სხ. ზ-სხ.

ორიოდ სიტყვა ბრანის და ჰენრი ჯორჯის შე-
 სახებ: შარშან ბრანისა, დემოკრატი საპრეზიდენტო
 კანდიდატმა, დიდი მოძრაობა გამოაწვია ამერიკელთა
 შორის. ეინ იესი რა არ უწოდებს, რა სახელით არ
 მოწათლეს ბრანის: ბრანის ანტიქრისტი, ბრანის პო-
 პულისტი, ბრანის სოციალისტი, ბრანის მუშათა
 მხსნელი, თუმცა ის არც ერთია, არც მეორე და არც
 მესამე... მაგრამ მისმა მახვილოვან, მჭრელ, ტკბლათ
 მოუბარმა ენამ ბეგრის მუშები მიიშრო, ბეგრის ქუყა-
 ვანებმა მოაშორა სწორ გზას და მიიზიდა თავისაკენ.
 მიზეზი გახლავს ის, რომ ბრანის თავის სიტყვებში
 ამერიკელთ იწვევდა ვითომც და კაბ-ტალაზმის დასა-
 მხოვლათ. როგორც თქვენ უკეთ მოგვესწინებათ, მკი-
 თხელო, დღეს როგორც სხვა ქვეყნებში აგრეთვე
 ამერიკაშიაც თანა-მედროვე კაბატალისტურ წეს-
 წყობილებაში გამწვავებული ბრძოლაა კლასთა შო-
 რის: ერთი მხრით მესაკუთრე კაბატალისტთ და
 მეორე მხრით უფედულ-მამულთა მუშებთა, პრო-
 ლეტარიატთა შორის. კაბატალისტებიც განიყუფე-
 ბიან ორ ნაწილათ: მსხვილ და წვრილ კაბატა-
 ლისტებთ, რომელთა შორის აგრეთვე ბრძო-
 ლაა გამწვავებული, ბრძოლა სამკედრო-სასიცოც-
 ლოთ, სადაც იმარჯვები მძლიერი და მარცხდება
 სუსტი, უფედური. წერილმან კაბატალისტები სუსტი
 არიან ბრძოლაში, კონკურენციას ვერ უწევენ მსხვილ
 კაბატალს, მარცხდებიან, დღითი დღე ხელიდან
 ეცლებათ უკანასკნელი ქონებაც და გადადიან პროლე-
 ტარიატთა დასში. ნათლათ ხედავს წვრილი კაბატა-

ლისტი თავის კრიტიკულ მდგომარეობას, ხედავს რომ
 უშედეგათით ბრძოლას ვერ უწევს მსხვილ კაბატალს
 და ამიტომ კანონ-მდებლობაში, მთავრობაში ეძებს
 მფარველობას, რისთვისაც თავის მხრით ცდილობს აი-
 რჩიოს საკუთარი მთავრობა დამცველი თავის ინ-
 ტერესებისა. და აი ბრანისმა, როგორც წვრილ
 მესაკუთრეთ, დემოკრატი კანდიდატმა უარ-
 ჰყო, არა საზოგადოთ კაბატალისში, არამედ
 ბრძოლა გამოუცხადა მართო მსხვილ კაბი-
 ტალს და განსაკუთრებით ვერეთ წოდებულ ტრო-
 სტებს* რომელიც ერთ უმთავრეს ღონე-ყორეთ
 გამაღარა წვრილ კაბატალისთვის მსხვილ კაბატალ-
 თან ბრძოლაში. (ტროსტი მდგომარეობს იმაში,
 რომ რამდენიმე კაბატალისტები ერთდებიან და ხე-
 ლში იგდებენ რომელსამე წარმოებას და თავის მო-
 ნაობლიათ ხდიან. ნაწარმოებზე დიდ ფასს ადებენ;
 თუ ვინმე კონკურენტი გამოჩნდა, მაშინ იმდენათ
 დასწვებენ ფასს ძირს, რომ წვრილი კაბატალი კონ-
 კურენციას ვერ უწევს და იძულებული ხდება კარი
 მივეტოს, რის შემდეგ „ტროსტი“ ისევ აორკეცებს
 ფასს და თავისუფლათ დათარეშობს. ამ გვარი ტრო-
 სტები მრავალია, მაგ. ტროსტი შაქრისა, ქვა ნახში-
 რისა, გაზის განათებისა, რკინის გზებისა და სხვა)
 აგრეთვე ბრანის კაბატალიზმის ხსნას ხედავს და
 დღესაც ხედავს ბიმეტალიზმში. ე. რ. ოქროსთან ერ-
 თით ვერცხლის ფულის თავისუფლათ მოქრანში.

ს. აპერიკელი.

(შემდეგია იქნება)

აე ვიწვლო, დაე დარღებმა,
 მზამ-მარ-ნაღვლიმა შეიპკონ გული;
 დაე, აწნიან ტრეპონი თვალებმა,
 დაე, ნუ მწყალობს მე სიხარული!

დაე ვეკენსო, დაე ღონენასა
 ნუ ვეღირსები, ჩაეფლო შხაში,
 ტანჯვით უშეივარ ქვეყნათ დედასა,
 ტანჯვით მოსოი. ჩაეალ საფლავეში!

დაე, მეხვიონ მტერნი მარადის,
 მე არ ვაგხდები უკუ-ქვეყლი;
 ეობრძოლებ მედგართ მათთან, სანამდის
 არ ამომხდება ტანჯული სული!..

მე ამ ბრძოლაში გულს გამიძვარებს
 და გამაწმენებს ტკბილი ოცნება,
 რომ მომავლის ბედს რასმე უშვებებს
 ჩემი შრომა და ჩემი გოდება!..

ქ. გოგოლაძე.

ა მ ბ ე ბ ი

რეინის გზის სასჯელოსნაღან.

ფილისის რკინის გზის სახელოსნოში 23 ინ-
ვარს, ღამით, შეიპყრეს ერთი მუშა, რ. მე-
ლას სპილენძის მოპარვა განეზრახა. იმის ამ-
ხანაგი მაშინ ხელიდან გაუსხლტად და მხოლოდ მე-
ორე დღეს შებოქეს. სპილენძის გარდა სხვაც ბევრი
რამ იკარგება აქ. არ ვგეგოთ, რომ სულ მუშები
ჩაღიოდნენ ამ საქმეს. პირველი ადგილი ამისთანაობა-
ში თვითონ სახელოსნოს მცველებს უჭირავთ. კი
მცველები არიან. პატარაზე როდღე გაისვრიან ხელს,
ურმით გააქვთ ხალხს. თუ გაუგეს და უფროსთან
დაასმინეს, არც იმის ეშინიან. იცნან რაც სასჯელი
მოეღოს, ან საყვედური—მისთვის რომ სხვამ გაუ-
გო, ან და მეტი ჯამაგირით სხვაგან გადაყვანა. რა-
ტომ სჯიან ახმ სასტიკათ, ეს თქვენ გამოიცანით.
ყველასთვის რომ ასეთი სასჯელი იყოს—ერთ დღეს
დაცილიან მთელ სახელოსნოს.

ერთმა ვაჭარბატონმა აგარაკზე სახლი გაიწყო
აქედან ბატონილი მასალით. ყველა მიხედვება, რომ
ეს სახლი მუშის არ იქნებოდა.

არიან ისეთი ვაჭარბატონებიც, რომელნიც მუშების
თვალეებს უხევევენ და თითონ მათი ნაოფლარით
სამოვარც კი ვერცხლის შეუძენიათ. მაგ. ავილოთ
ბ. იაროვის ისტორია. იაროვი მწერალი იყო, მოსე
მწერალზე უარესი. ის ნიშნავდა სიაში ვინ რამდენ
სათს მუშაობდა დღეში. მაგრამ ხან-და-ხან თვლა
ეშლებოდა და ზოგიერთებს ზედ მეტ საათებს უწერ-
და. არა. იაროვის განზრახ შეჰყავდა თავის თავი შეც-
დობაში. „ზოგიერთები“ ზედ-მეტ საათებისას ზედ-
მეტ ფულს იღებდნენ და ნახევარს მას აძლევდნენ.
მთ რ ზარალი ჰქონდათ, მხოლოდ დანარჩენ უმრავ-
ლესობას პირში ჩაღას ავლებდნენ. აი ჩანაირთ სდება
ეს: ავილოთ ცხესში მომუშავეთა რომელიმე ჯგუფი ანუ
ბრიგადა. ცხესი უფროსი ბრიგადის უკეთეს საქმეს. ეს
საქმე დეფანსებულია. მაგ. რომელსავე საქმის გაკეთ-
ბის უნდება 200 მან. ვთქვათ ბრიგადა ერთ კვირაში
ათავეებს ამ საქმეს; ავილოთ მათი ხელფასი ერთი
კვირის განმავლობაში—160 მან. დანარჩენი 40 მან.
კი მოაგება არის და ამნაირათ იყოფა: ნაწილი მიდის
ხაზინის და უფროსების სასარგებლოთ, დანარჩენი
მუშებს ურიგდებათ, იმის მიხედვით, თუ ვის რამდენი
საათი შრომა მიუძღვის ამ საქმეში. აქედან ცხადია,
ვისაც მეტი რიცხვი საათებისა უწერია, მოაგებიდან ის
მეტს მიიღებს. თუ ჩქარა ათავეებს ბრიგადა საქმეს,
საერთოთ მეტი მოაგება რჩებათ. იაროვისაგან დაწე-
რილი მეტი საათები, რომელნიც საქმეს არ წასდგო-

მინ, დანარჩენი მუშების მოგებას ამცირებდნენ. ერთი
და იგივე საქმე თან-და-თან მეტი უჯდებოდა. ბრი-
გადას, ხოლო მოგება კი მცირდებოდა. საიდან უნ-
და წარმომადგარიყო ეს, თუ არ მომხდარა ცელილი-
ბა არც ტენზიკური მხრით, არც მუშათა რიცხვი
და არც ხელ ფასს უმატრინა? მხოლოთ იქიდან, რომ
იაროვმა ცრუ საათების რიცხვი გაამრავლა, საათების
რიცხვი მატულობდა—აქედან მოგება მცირდებოდა.
ხიდი რომ არ ჩატეხოდან, ხელ-ფასი დაუკლეს,
„მოკავშირეთა“ (ე. ი. ვისაც მეტ საათებს უწერდნენ),
შტატი შეამცირეს და სხვ. იაროვი არც ამდენი უფ-
ლება ჰქონდა, რომ სხვებზე არ დახმარებოდა.

ყოფილა ისეთი შემთხვევები, რომ მუშა რამ-
დენიმე ხნით სახელოსნოს არ მიჰქარებია და გულ-
კეთილი იაროვი კი ჯამაგირს უწერდა—მხოლოთ
ფულს თვითონ იტოვებდა.

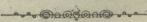
ან და კიდევ კერძო საქმეზე ყოფილა გაგზა-
ნილი და ფულს სახელოსნოდან აძლევდნენ. რასაკვირ-
ველია ყოველივე ეს მუშების საზარალო იყო და არც
ხაზინა იყო მოგებაში.

ნუ თუ ამდენ იაროვის ბოროტ ნამოქმედარს
და მუშების ნაოფლარს მარტო იმის ჯიბეში ჰქონ-
და ალაგი? არა, იმათ ჯიბეშიაც, ვინც განგებ თვა-
ლებს იხევედა და იაროვის საწინააღმდეგო საქმეს
აფუჭებდნენ.

ბოლოს საქმე იქამდის მივიდა, ბოროტ-მოქმე-
დება ისე გადიდა, რომ კანტროლს გვერდი ივდარ
აუარა და იაროვი მახეში გაება. დაიწყო გამოძიება.
იაროვი ადგილიდან გადააყენეს. ჯერ საქმე არ გათა-
ეებულა. ეს დღი მანვა. უსათულო მსხვილფეხობაც
მოჰყვება შიგ... აი ამ ნაირ პირობებში ჩაყენებული
მუშა, ისედაც ცხოვრებისაკან მიწა-წყალს მოგლეჯი-
ლი, ან იაროვის მოკავშირე ხდებოდა; ამხანაგებს ღლა-
ტობდა, ან და ქურდობდა. ეს სულ იაროვის და
მისი მომხრეების წყალობით.

ღრა მუშებმა ყოველივე ეს ანაკალონ ჰემ-
მარტ გზას—საერთო ჰაანს-წყვეტით ხელი-ხელ ჩა-
კიდებულ მოქმედებას.

—ქ—

დედათა კითხვა.

(ბ. ქ. ვაჭაიძის წერილის გამო)

2. დედათა კითხვა და ისტორიული მსვლელობა.

ანამ რასმე დევსკენიღეთ ყოველივე ზემო-
ნათქვამიდან დედათა კითხვის შესახებ, რა-
გორც ეს კითხვა განსაზღვრულია აქვე ბ. ვაჭა-
იძის, არ იქნება მეტი მოკლეთ ავითულისწინათ

68

ამ კითხვის ისტორია. ბ. ვაშაქიძეს რომ კითხობთ, ამ კითხვამ დიდი უფრადლება მიიქცია ამ უქანასწელო დროს ევროპაში და ამერიკაში; ჩვენში კი მხოლოდ თავი ამოჭყუა. თანამედროვე მეცნიერება ვერც ამაში დაეთანხმება ბ. ვაშაქიძეს. რამდენადაც დედათა კითხვა შეიქნა თანამედროვე ბრძნათა საკავთოთ, იმდენათ, რასაკირველია, იგი ახალია. ხოლო რამდენათაც დედათა კითხვა იყო და არი შედგევი დედ-კაცის და მამაკაცის ერთმანეთს შორის ბრძოლისა ეკონომიური და პოლიტიკური უფლებებისთვის, იმდენათ იგი ალამის დროინდელია; იგი თითქმის ისეთივე ძველია როგორც ისტორია. ამ კითხვის დასაწყისი იმალება იმ დროინდელ ცხოვრებაში, როცა პირველათ იჩინათავი კლასგან კაცის დამონებაში, წოდებრივმა განხეუთქობის, რადგან დედათა კითხვა არაერთი არ განიჩრჩევა სხვა-და-სხვა წოდებათა და კლასთა ბრძოლის კითხვისაგან. ჩვენ ვიცით, რომ ბ. ვაშაქიძეს მზათ აქვს ამ აზრის წინააღმდეგი პასუხი „წარსულში არ ყოფილა ერთი, 1) რომელშიაც ქალები ვაბათნებულთი ყოფილიყვენ მამაკაცებზე; ისტორიაში ცნობილი ვაბატონება, განხეუბა დროებით ქალებისა ცოტას ან სულ არ ამბობს (sic), რომ რომელიმე ერის რომელიმე ხანაში ქალებს მეტი უფლებანი ჰქონოდათ, ვინემ მამაკაცებს, 2) როგორც ცხოველებში მამალი მეტი ყოფილა ტანით და ღონით, ძალადობა და ძალადობას ახლაც დედალზე, ისე წარსულში მამაკაცი სარგებლობდა ფონიკური ძალით, იმომბდა ქალს... ახალი ვამოკლებვა ხომ ექვს ფენს (sic) იმ უწინდელს მოსაზრებას, რომ ზოგიერთ ხანაში ზოგიერთ ერში (?) მატრიარხატი

არსებულყოფას!“ რას ამტკიცებს ასეთი პასუხი? ყველაფერს გარდა იმისა, რისი დამტკიცებაც უნდა ბ. ვაშაქიძეს. თუ ბ. ვაშაქიძეს ჰგონია ვითომ ვინემ ამტკიცებდეს, რომ მატრიარხატის ან დედათა ბატონობის დროს ისეთივე ბატონობა და მეფობა არსებობდა, როგორც ძველდროინდელ ერაყელს დროს ჩვენში და ამ მოსაზრებას ჰყოფს უარს, მაშინ ჩვენი ავტორი იმ ლოგიკურ შეცდომას ჩადის, რომელსაც ignotatio ჰქვია, ესე იგი ის უარყოფს მას, რაც ფიქრათაც არავის მოსულია. თანამედროვე მეცნიერებაში ძლიერ კარგათ იცის, რომ ერაყელ მეფის დროს ბატონობა წოდებათა დამოკიდებულებათ იყო აშენებული, მატრიარხატის დროს კი წოდებათა სხეუნებაც არ იყო. რაც შეეხება დედათა ისეთ ბატონობის დროს, როცა მათ თუ მამაკაცზე მეტი უფლება არა, ნაკლები მიიქცა არა ჰქონიათ, ამას თანამედროვე მეცნიერება ცხადათ ამტკიცებს ისეთ მეცნიერთათ პირით, როგორც არიან: მაკლენანი, ბახაფენი, მორგანი, მარქსი, ენგელსი, კოვალევსკი, ლიბპერტი, კაუტსკი; ლეტურნაოც კი, რომელიც ძლიერ ყოყმანობს ამ კითხვის გადაწყვეტაში, ვერ ჰყოფს უარს ძველ დროში მატრიარხატის არსებობას 3). მაგრამ შეიძლება თვით ბ. ვაშაქიძე წარმოადგენდეს უდიდეს ავტორიტეტს ამ შემთხვევაში? ძლიერ კარგი. მას დედაკრებლათ მის არაუმეტეტებს. რით ამტკიცებს იგი, რომ დედათა ბატონობას ადგილი არა ჰქონია ისტორიაში? ისტორიული მიზეზების ჩვენებით. რაში მდგომარეობენ ეს ისტორიული მიზეზები? მასში, რომ მამლები დედლებზე უფრო დიდები არიან, უფრო ღონიერები. რაკი ეს ასე გახლავს, ცხადია ჩვენი ავტორისთვის, რომ ქალი მუდამ დაჩაგრული უნდა ყოფილიყო მამაკაცისაგან. ამას ეძახის ბ. ვაშაქიძე ისტორიულ მიზეზს, ასე ხსნის იგი ისტორიულ მოვლენას! სასურველია გავიგოთ ავტორისაგან, ნუ თუ ამასაც თანამედროვე მეცნიერების მიხედვით ლაპარაკობს? თქვენ დალოცვილ ისტორიაში საქმე რომ დედალ მამლობაზე, ძალაზე და ტანის მეტნაკლებობაზე ყოფილიყო, ძველ დროში მონები ხომ გუდანაბადას დაარყვენ თავე თავისისხლის მწიფე უფლებს, ყმები ხომ ერთ შეწეიერ დღეს გარიყდენ წინ მებატონეებს და ცხრა მთას იქით გადაარბენინებდენ, პროლეტარიატი ქარის უმაღლეს ალღვიდა დედა მიწის პირიდან ბურჟუაზიას! არა, ბ. ვაშაქიძე, ძალმომრეობის, დედალ-მამლობის თეორიით ისტორიულ მოვლენათა ახსნაში შორის ვერ უწარმანდებით. რა თქმა უნდა ძალმომრეობას ადგილი და მნიშვნელობა ყველგან აქვს, სადაც არსებ

1) როგორც ხანს, ბ. ვაშაქიძის ისტორიული მსჯელობა იმს კუადრ გასცდეს.

2) მიუხედავად მეთისკვლის უფრადებას ამ ადგილს, რადგან არსად ისე ცხადათ არ ხანს ავტორის დოდაიის სიძლიერე და მისი ისტორიული უნსკვა, როგორც აქ. მართლდ, ვერ ბ. ვაშაქიძე უარობს, ვითომც ქალები რდესამე ვაბატონებდნენ ყოფილიყვენ, შემდეგ თანსმობას ნესდავს, ცნობად ფაქტის თვლის ისტორიაში ამ ვაბატონებას. როგორც შეკრებუთა ავტორს ეს რნი ერთი მეორის წინააღმდეგე აზრნი? ისე რომ უარე უკუდა ისტორიაში ცნობადი ფაქტის მნიშვნელობისთვის: ეს არაფერს არ ნიშნავს! ვერ რათ დიხს რნი წინააღმდეგე აზრის ერთი-წამოსუკუება თვია შეკრედელების დასამტკიცებლათ; მერე შეკრება ამ წერების ისტორიული მოვლენის მნიშვნელობის უარყოფათ! მერე ავტორს ისე გაუფრენას ეს ისტორიული მოვლენა, როგორც ღუასამბა ბუხუბი. ვეჭობთ თანამედროვე მეცნიერებას ასე აფრენდას ისტორიულ ფაქტებს.

3) იხილეთ მისი La Sociologie გვ. 394.

ბაზისთვის ბრძოლა, მაგრამ ნუ დაივიწყებთ, რომ ამ ბრძოლას ერთ ეპოქაში ერთი შედეგი მოჰყვება, მეორეში მეორე. და ეს განსხვავება კი ტანის მეტნაკლებობაზე, ღვინო-მამლობაზე არ არის დამოკიდებული; ერთის ბატონობა, მეორის ყმაობა, ფიზიკურ ღონეზე არ არის ავებული და დამყარებული; აქ სხვა მიზეზები მოქმედებენ, თქვენთვის უჩინარნი, თქვენ მიერ უხილავნი.

რაში გამოიხატებოდა მატრიარხატის დროს დედათა პრივილეგია, უპირატესობა, ან ბატონობა, როგორც ბრძანებს ბ. ვაშაქიძე? მასში, რომ თითოეულ თემს ან კლანს ჰყავდა დედათ-მთავარი; შთამომავლობა მომდინარეობდა დედიდან; ნათესაობა ვადალიდა შეიღებზე დედიდან, ასე რომ ნათესაეებათ ითვლებოდნენ დედათა ერთნი; მემკვიდრენი მთელი თემის ქონებისა იყვენ შთამომავალნი ერთი დედათ მთავრისა; ასე რომ ქონება და მასთან შეერთებული უფლებანი შეიღებ ვადალიდა დედის მხრივ. რაკი ერთ და იმავე წევრთა შორის არსებობდა ნათესაეური კავშირი, ქარწინება მათ შორის შეუძლებელი იყო. ამიტომაც ქმარი მოსული, სხვა თემის კაცი უნდა ყოფილიყო. რაკ კი ის თავის მამაკაცურ მოვალეობას აღასრულებდა, შეეძლო დაბრუნებულიყო, თავის თემში მიბრძანებულიყო; გარდა აღნიშნულ მოვალეობისა მას აქ საქმე არ ჰქონდა; ასე რომ შეიღმა არც კი იცოდა ვინ იყო. სადაური კაცი ბრძანდებოდა მამამისის; ან კი რა საჭირო იყო ეს მისთვის: არაერთარი დამოკიდებულება მათ შორის არ არსებობდა. ცხადია, რომ მამის უფლებებზე იმდროის ლაპარაკი არ შეიძლებოდა. ის იყო მხოლოდ მამალი, ვიტყვით ჩვენი ავტორის სიტყვით, მაგრამ ეს მამლობა მას არ აძლევდა არც იურიდიულ, არც ეკონომიურ უფლებას. (ესეც ერთი მაგალითი იმისი, რომ ისტორიულ მოვლენას დედალ-მამლობის თეორიით ვერ ახსნით); ერთ და იმავე თემის წევრთა შორის არსებობდა სრული თანაბრობა. დედას ჰქონდა მეტი უპირატესობა, როგორც უფროსს, რომელიც სიცოცხლეს აძლევდა შთამომავლობას; ის იყო ცენტრა, რომლის გარშემო იხრებოდა და მრავლდებოდა თემი; ის აკავშირებდა ძველ და ახალ თაობას. თანაბრობა შორის ის იყო მეტი გამოცდილების მექანი, მეტი ხმა ჰქონდა თემის ყოველ გვარ საქმეში. მამაკაცებში მეტი გავლენა ჰქონდათ დედათ ბიძებს, როგორც დედის უახლოვეს ნათესაეებს. რაკ იყო მიზეზი, რომ ასეთი საპატრიარქალი ეჭირა ქალს თემში, კლანში? კომპლუქსური მეურნეობა, რომლის დროსაც ქალები ეკუთვნოდნენ ერთ გვარს, ხოლო კაცები განაწილებულნი იყვნენ სხვადასხვა გვართა შორის, აი ნივთიერი პირო-

ბანი ქალების უფლებისა, რომელიც ძველ დროში ყველგან იყო გავრცელებული. ...ის ხალხები, რომელთა შორის ქალი იძულებულია მეტი იმუშაოს, ვინემ მოითხოვს სამართლიანობა, ჩვენი შეხედულებით, ხშირათ გაცილებით მეტი პატივისცემას იმენენ ქალთა მიმართ, ვინემ ვერაზი-ვლები. გარემოცული ვარგავნი პატივებულები და თავყანის ცემით, ხელ აღებული ყოველი ნამდვილ შრომამზე, განათლებული მანდათ გაცილებით დაბლა დგანან თავის საზოგადოებაში საზოგადოებრივი მდგომარეობის მხრივ, ვინემ მუდმივ მოსაქმე ცოლი მარბაროსისა* 1) იუღოლის ლიბერტი ასე ეწოდებოდა ამ აზრს: ახალ თაობის აღზრდაში ქალი ღებულობს უმთავრეს მონაწილეობას. უსუსური, ახლათ დაბადებული პირეცლ ხანს მანის თხოულობს მყურბო, სამიგდო ბინას; ქალი იძულებულია ასეთი ბინა მოძებნოს; შემდეგ მუღმიერ საზრტელ შრომას; მასთან დედას არ შეუძლია შორის წაიღვს ბინიდან; ბინის ახლო-მახლო უნდა მოიპოვოს საჩიო; ამიტომაც იგი ხელს ჰკიდებს ისეთ შრომას, რომლის ნაყოფი შემთხვევაზე არ არის დამოკიდებული; მაგრამ რადგან ვარგავნი პირობები მას ყოველთვის არ უწყობენ ხელს, იგი იძულებულია ვარდამეტიდის შრომით მოიპოვოს ის, რასაც მას ბუნება მზათ არ აწვდის. ამ გვარათ, დროებით მაინც ერთ ბინაზე მოთავსებული ქალი ხდება იმ პატარა წრის გამგეთ, რომელიც მას ვარშემო არტყია: ის ინახავს მუღმიე ცეცხლს, აკეთებს შეიღებისთვის თავშესაფარს და სხე... კაცი ამ დროს უფრო ხშირათ ისრით ხელში ტყე-ტყე დაწებება და მკაყოფილდება მით, რასაც შემთხვევა მისცემს. ის ჯერ არც იკავახისთვის იტებს თავს და არც შეიღების აღზრდისათვის ნაღვლობს ბეგრს. 2) სხვაფერ რომ ეთქვათ: მიზეზი ქალის მადლა დგომისა, მისი უფლებისა და უპირატესობისა იყო მისი ეკონომიური მდგომარეობა; ეკონომიური დამოუკიდებლობის წყალობით მას ჰქონდა იმ დროინდელი პატივი, ეს იყო წყარო მისი იმ დროის შესაურათ დამაინური ცხოვრებისა, მისი უფლებებისა; საზოგადო შრომა-მოვალეობის მეთაურობა იყო რეალური პირობა, რომ მას მამლები ვერ ჩავრადენდნამის გამგონი ბ. ვაშაქიძე უთუოთ გაიმეორებს, ეს სრულიად არაფერს ამბობსო, ვაფრენილო! არა ბა-

1) „Происхождение семьи. частной собственности и государства“ Фр. Энгельс стр. 32.

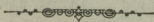
2) Ю. Липперт. „История Культура“, часть II. განსაკუთრებით საყურადღებოა ამ მხრით უგანსეკულო ახსულება ღამეტრის „История семьи“.

ტონო ვაშაქიძე, არ გაუფრინლა. თუ მხედველობაში მივიღებთ (ამას თანამედროვე მეცნიერება თხოულობას), რომ არც ერთი ისტორიული მოვლენა ერთ დღეს არ დაწყებულა და არც გათავებულა, უნდა თქვენდა სამწუხაროთ, დათანხმდეთ, რომ ცნობილ და მიღებულ მატრიარხატის არსებობას მთელი ისტორიული ხანა უნდა სჭეროდა, ესე იგი, თუმცა მამლები დიდები იყვენ, მაგრამ პატარა დედლებს ყოველთვის ვერ ჩაგრავენ. ამ ხნის განმავლობაში დედა-კაცი თავის დროისთვის სასიქადლოთა ასრულებდა უპირობო საზოგადოებრივ მოვალეობას.

(შემდეგი აქნება)

რ—და.

რა მიუტყა სოსიკას.

(მოთხრობა ქართლის ცხოვრებადანი)

V

იბათვის მოწმენდილი დღე იყო. აღარა ფრინადენ ფრინველები და აღარც ისმოდა მათი საამური გალობა და ქიქკიკი; გელოთ პირები და ჩეროებს ამოუფრებოდენ, აქა-იქ მოჩანდენ პერანგა, ოფლოში ვაცურებულები მუშები, რომლებიც ძალა უნებურათ თოხნიდენ სიმინდებს. მხარებზე ბარ-გადებულები, დაკარწახებული მრწყაები მალ მალ იკუმზოდენ ფეხებიდან ცეცხლის გამოსაძრობათ. ახლათ თათვე ამოკლებულ ქერ-ყანებს დაეკიდათ ძირს სიცხი. ხან მოთოთქელი დეროები და იღვენ უძრავათ. აუცავებულ ნარებს ეხვეოდენ ბუხები; მძიმეთ ინძრეოდენ რძიანეგვზე დასუქებული რქიანი ქრელი მატლები. შორიდან მოჩანდა შებნული გუთანი. ფერდებ ჩაცვინილი ხარკამეჩები დინჯათ ეზიდებოდენ გუთანს და დალაულობისგან ენები გამოეყოთ; უღლებზე უსდენ პერანგა მებრები, რომლებიც დრო გამოშვებით ერთათ გაიხმარებდენ ხოლმე. აკერ დასავლეთიდან მოჰქრის ქვირილით მატარებელი, თითქოს დიდი ხნის წვალემის შემდეგ გამოუხერტი მთა, გამოძეჩარლა და რაღაც უნდა ახაროს ამ მთებში მომწყვედულ ქვეყანასა.

შემოესმათ თუ არა მეგუთნენებს ორთქლით მატარებლის ქვირილი, ყველამ მიიხედა მისკენ. აჭევი, ეგ ოხერი, არ მივლინავს!—თქვა ერთმა მებრემ.—აი, ეგ უნდა შება ე ჩვენ გუთანში და ნახე მერე,—თქვა მეორემ.—ედა ბიჭო, როდი ივარგებს, ჩაფლობა; იმ დღეს ერთი ევაგონი გადმოვარდნილიყო რეცევიდან და მიწაში ჩაღვლილიყო—თქვა მესამემ.—აჰე, ეგ ოხერი, ვინც ეგ ვაკეთა, ის კი

იქნებოდა ოტბატი—თქვა ისევ პირველმა.—ეგა, ბიჭო, ქალს მოუფრინა—რა კარგია ეგ ოხერი.

—კარგი კი არა, მაგან ამოწყვიტა საქართველო—დაიწყა გუთნის დღამ—წინეთ ჩემ პატარაობაში, სულ ქრახზე დადიოდა უჩრდილო ჩვენი ხალხი და ცოტა ფულს კი არ იღებდენ; მაშინ ქირანხულიც კარგ ფასათ ღირდა; ფუთი პური ბევრჯელ ორ მანეთათ იყოდებოდა და ქერი კიდევ უფრო ძვირათ. ე ახალ გზაზე სულ ცხენოსანი ხალხი და ფურგუნები დადიოდა; რაკ ე პარანოტი მოვიდა, მას აქეთ ქირანხულ ვაიოდა, აღარც ქირაობა და ჩვენი საქმეც უკან-უკან წავიდა.

—მოაყოლით ეგ ოხრები, რალა ჩემ ხენაში მოვიდნებათ ხოლმე ლაპარაკი: შენც ვაგებულე, პაელო, ვაიოლე ე სოსიკას ხარი, ეგ ოხერი,—დაიძახა წყრომით ერთმა მებრემ. ყველანი ვაგებულენ ხარკამენსა; პაელომაც მავრა გადაკვარა სოსიკას ხარს ორჯერ სახრე—ოჰოო, დაიუტა!—დაიძახა ერთმა მებრემ. დააკენენ გუთნეული; გადაბტა მებრე, თან სოსიკას ხარს უღლიდან უშვებდა და თან ამბობდა:

—ამ ოხერს რალა კვალადან შევაბათ ხოლმე. ევრა ხედათ, რა ევლარ დადის!—იმან სოსიკას ხარი ქვა ევლზე შება და მის მელულე კვალში.—სულ კვალში უნდა აბათ ეგ ოხერი, დაიწყა ლულელი პატარა მებრემ.—მა, ევრა ხედამ, რა ევლარ დადის!—შეუტა მეორემ.

—ჩემი ხარისა რა ბრალია რა ევლარ დადის! ჩემი ხარის სიკვდილს ეგ მოკვდეს!

—არა უშვსრა, პაელო, არა უშვსრა!—დაიძახა გუთნის დღამ.—მეჩრები დაუსდენ უღლებზე, ვაერევენ ხარს-და-კამენს და გასწიეს მიწის ბოლოსკენ.

—რა მოუვიდა საწყალ სოსიკას, მედა ჩემმა ღმერთმა მეცოდება, რა ხარები იყვენ, რა ხარები, ტყავის პირათ ჰქონდათ დაბუნეილი ბანალი, ერთი იმ დღეს მოკვდა და მანდრა ე მეორეც ან დღეს და ან ხვალ. საწყალმა ელი ევლათ წამოიღო და აღარც ხარები გამოადვენ—თქვა გუთნის თავის მებრემ.

—ეჰ, შვილო მის დღეში ნათქვამია: ვაყრილი კაცი, აყრილი და დარბეული, ხეირს ევრა ნახავს.—აი ნახეთ კიდევ თუ რა მოუა სოსიკას.—იმ ოხერ ყინვაში რა ეყარა, შეკუციტი* დროს, ეგ სულ იმის ბრალია.—მაგრამ ჩვენი ხარიც იქ არ იყო, უფროც ვასუქდა—თქვა მეორემ.

—შენ ხარს კარგათ უვლიდი, ზამთარში თბილათ გება, ვაზაფხულზედაც, რა ღარის ქონი დააღვირე, იმანაც უშველა; სოსიკას კი დაუზ

ღვებებელში ება—იმის ბოსელში წყალი ამოდის, ამასმა ხარებმა კიდევაც კარგაბან სიცოცხლეს— თქვა გუთნის დედამ.

— მოაყოლოთ, გაბამთ ლაპარაკს, შეილო და!.. შუაღლე მოვიდა, რა მოეხანით!—

ყველანი ერთთ გაგმავლურენ ხარკამენს და თან ისმოდა გოგარების ღრიტინი და სახრებების ჭაპაჭუბი, მოუჩატარეს სიარულს და ეპირებოდენ ბოლოში გასვლას, როდესაც ერთმა მებრემ დაიძახა: „დაიცათ, დოცათ, ოჰო, ოჰო, ხარი აეთრია!“— ეთი, ღღი ჩემი უღლიდან და გაქანა სოსიკას ხარისაკენ; მას მიჰყენენ მებრებები და გუთნის დედაც— გამოუშვეს ხარი, დაუჭირეს რქებით თაგი, უსვამდენ თვალებზე ხელს და უჭიმავდენ ყურებს. — ამ დროს უტბათ დაძვარა ღრუბელში მზე და დარჩილა მთლათ მთებ შუ, მომწიფედელი ქვეყანა; მხოლოა დასავლეთისკენ უხვით ჰფენდა სხივებს; თითქო ბუნებას შეეცალა სოსიკას ხარის უსამართლოთ, უღროგოთ სიკედლი, მოუჩრდილა მას, რითაც ექნა მოსაუღიერეს სოსიკოს ხარიც და წაოაყენეს ფეხზე; ხარი იღვა ერთ ადგილს და თავის რაკრავით დაქვეროდა მიწას.

— დროზე შეაბით კაცო! ღღეს არაფერი მოცინებანი, იმ ღღეს იყო და მომიტლინეთ გუთანი, ღღეს არის და ადერ ამ ვერანა ხარმა ვამოგვადამა— დაიძახა იმ მებრემ, რომლისთვისაც წნავდენ,

— რა უნდა შევანა!.. უსასუხა გაციერებებით გუთნისთავის მებრემ, კიდევ რაღაც უნდა ეთქვა, მაგრამ ამ დროს დაიძახა გუთნის დედამ: „გამოუშვით მგორგეცა და გლოლოთ! მაგის ცოდვითა, შეილო, დედალ-მამილო ვაწყებება ჩენ ნახანეთა!“

— რო გალოლო, შეილოსა, რა უნდა მოხნა შეიდ უღელათი?! ერთი იყო ზე მის ხენაში მოკვდა, იმ ღღეს შეიდ უღელათი მიხანით, ახლა ღღესაცა, შეილო და ამიშენდა ოჯახი!..

— ბერკე! თითქო ქვეიანი კაცი შეილი ხარ და რეებს ლაპარაკობ— დაუწყო მშვიდათ ლაპარაკი გუთნის დედამ იმ მებრეს, რომლისთვისაც წნავდენ. — მამიშენი შეილს არ მოუხდებდა მაგეთი გაუგებარი ლაპარაკი; რო ამბობ რა მომიხანითო, ბერის მოხენა როდია ჩენზე და მოკიდებულთ; თუ კარგი გზილი ღღე შეგებებდა ზე კარგი სახნაგი, მაშინ ბერსა ეხნათ, თუ არა და ცოტას, განა არ იყო შენ ესა?! ეგრა ხედვლიდ ი თქვენ მიწაში რო კამენის ოღენა ბელტები ტყდებოდა, ამა იქ რა უნდა მოკვენანა? ახლა რომ აკინიზებია შევბათ ისევ სოსიკას ხარიო, ჰო, გავგონეთ და შევბით კიდევაც, ხომ ისევ უნდა აეთრიოს და ის ათრიონ ამ ხარმა და კამენა, თუ გუთანი, ჰა, არა გრცხენიანი?! — უთხრა გუთნის

დედამ პეტრეს, შემდეგ მივიდა, გამოუშვა სოსიკას ხარის მეთლლევ და გაატანა ბატარა მებრეს ნახირში.

(შემდეგ იქნება)

წერილები რედაქციის მიმართ.

ახალი საქმე.

გერ რამდენი ხანია, რაც შავი ზღვის ნაშირბუბე ნაპერკურ ქალაქ ნოგოროსისიკაში, გარდოსიკეილ ქართულებმა განვიზნასეთ ისეთი საზოგადოების და ფონდის შედგენა, რომ შესაძლებელ ეოთფიადეო აზურ თვისებულ მიწებსზე დაგვესაღებოს ჩვენი გავიწყებული, უმიწა-წელო ნაწილი... მწერლობაც უწყებულ იყო ან ერთხელ ამის შესახებ... თითქოს საზოგადოებაც შეგდა, ფონდიც დაარსდა და კამიტეტიც არსებობს ახლაც... მარა, სამწუხაროთ, სურვილი რამდენიმე კაცისა სინამდვილეში გერ გაამართლა. ჩვენ გავგანა რამდენსავე თვის განხვედლისში მოგვეწყობდა ჩვენი ქვეყნის სხვადასხვა კუთხიდან ფულად, თანგარზნობა, თანხობა... ერთ წელზე შეტანდა და ასა მხნეთა ვერ (sic) — არც შეტი და არც ნაკლები. ამ ვერ კამიტელით, რომ ჩვენ სოფელ-ქვეყნისა გერ ვგუშნებთ, — ამის ბმაც ან უნდა ვიყვეთ... ამიტომ, ჩვენ შირაბათ, როგორც ერთ შინაწილს და თანამგმონბულს ამ სხვადასხვა, მიგანხანა უფრო შესაძლებელი, ცხოვრების სინამდვილის შირაბუბის მიხედვით, ამგვარი აზრი გუწმით ამ ფულუბის — და თუ ვიდეუ მოგორუდა მეტისაც — სასარგებლოთ და ჩვეშინაბატო აღსასრულეულ საქმის მოახსარებლათ: დანიშნოს ვილდოთ („ბრძოლით“) იმ კაცს, რომელიც გამოიგვეს ჩვენი სოფლის საღისი ეგონამორ მდგომარეობას და სწერს ამის უმონოგარფითა; განსკუთრებითა უფრადლებას მიაქნეოს ჩვენი საღისის იმ ნაწილს, რომელიც შავი ზღვის ნაშირბუბეს დასასასლებლათ მიეშურება, როგორც შავი გურულები, შერგულები, იშერლები, რსკვლები, — მათ ეშიგრცადეს და მის მიწეუბეს სტატისტიკურათ გამოიგვეს. აქვე წინასიტუაბაში შემდგენელმა უნდა მოგვეს თორიფილი სიქემა, წესმართობა სმეჩინიერო გამოიგვეს ვერ და შემდეგ შეიარადებული თორიფით გაკინიზოს ციფრებით ჩვენი ვერ სელმუხუბელი ეგონომორი ცხოვრება... ჩვენ გავგანა, რომ ეს შესაძლებელია ახლა; გუყუეს მძღენთ მომხადეუბული სასადგანობა, რომ თვის ან და იზოგავს; თუცა და ვილდო ცოტაა მარა ახალი საქმეა და „სასელიც“ — ვა საქმე... ეს ანც წინამორბული დასტულ მიხნის

1) რაც შეეხება ბროგნამას გერდებით ახლა მომავალში შეიხვედს წარუდგინოთ. რედ.

წინააღმდეგე იქნება, თუ დროთა ჩაგურობებით სავსე..
 რასაკვირველია, ამისთვის გამოსადეგ უნდა იარსება და მხოლოდ
 (რამდენად 1) შემუშავდეს.. ვითარე ჩვენი სახელგანთავსება, გამო-
 თქვან თავისი აზრით..

გარდა ამ განხილვის.

ქ.ნო რედაქტორ! უმთავრესად გთხოვთ, მდ-
 რე ადგილი დაუთმოთ ჟურნალ „ქველში“ შემდეგ წერდეს:
 დღემდე უთინსობით დასურული სადგურ განხილვის
 „სამედიკალური“ ამ წლიდან განისხნა. მიუხედავად უკვე
 გულ შემატებარს დასმარება დიდიუნიანი ვისდგინათ
 შემდგომ: ფულით ანუ წიგნებით. იმედია, რომ გინის
 გზის მოსამსახურები თანაგრძობით მიეცეპებიან ამ მ-
 თილ-სამედიკალურ მდიერ დროშია.

სამედიკალურს მმართველი: ივ. ბუტიკაშვილი.
 სად. ტანუა.

წარსულ წელში, ე. ა. იმ დროს, როცა აბრეშუმის
 ბარკის უიჯვის დრომ მოაწია და დასმარება და სე-
 ლის შეწობას იყო საჭირო, იმ დროს ვიშეო-
 რება, ნაწილად იმისა, რომ ამისანგობის საქმეებისათ-
 ვის სული შექაერთ და საზოგადოებისთვის მდიერ რამ
 სატრეკლომ მოეტანათ, ზოგიერთებმა განწყობილი სემე
 წიგნიმალს და ჩაგვიფიქსეს.. სწორით იმ დროს, რა-
 დესდგ კერძო კაცს 30,000 მანეთი შემატებინდა,
 მდიერ რამ სატრეკლოთ, ჩვენმა მოლაპარაკებმა ცხეთების
 საშუალებით ის გაცი ისე შეგვიშინეს, რომ ბათუმიდანაც
 ეი განვიცის და გომნია სვით თვე არ მოხვდა. იყო გი-
 დემე მორეკ განწყობილი სემე—ანგია, თუმცა დიდი სარ-
 ტრეკლოთ, მაგრამ ამასდგ უშინეს ქართული ცხეთის თა-
 რისმანება და მუსულეში კანკალი დაწყოების, მაგრამ მა-
 ინდგ უშეგელს დემეტრე 10,000 მანეთის ნდობა (17%)
 მანდგ მოგვცა. ა, სწორით იმ დროს, სრულიად უცნო-
 ბი ჩემი, ბანი ვისდგ ნიკოლაქ ტომოპოლოს ჩემი გან-
 ტრეკლოს და თავზე მისეგულ სარტრეკლოს საზოგადოე-
 ბის წინაშე და ჩემ წიგნის მადანობა ამბობს: „2000
 მანეთი მაქვს და წაიდე, ბატონს მანდგ წაგებმარება“.
 გამოკართვი ბანი ნიკოლაქს ეს ფული იმ მძრობით, რომ
 რსაც მოიგებს ეს თანხა, სატრეკლოთ რსაკვირველია,
 სასეკრიბი შენი იუოს მეთქი. თუ ანა და შენი ფული
 მინდგ ნადლი დაგინტრუნდება მადლობით მეთქი. გეშინილი
 მივერდი და ფული სეგა ფულს მივუბრტე.

გოვიდე ბარკი. განკემე, ტაჟიდე და ბანი ნიკოლაქს
 200 მანეთზე მეტი შესვდა მთვის განხილვობაში. ბანი
 ნიკოლაქს სატრეკლოთ 50 მანეთი აიღო, 50 მანეთი
 მე განდომება და მითხრა: „ამით გურბის სოფლის სეო-
 ლესს წიგნები და სახელმძღვანელოები დაურთე ან ჟურ-
 ნალი გამოწერე“ და 100 მანეთი გი გურბის ამისან-

გობაში საწვერო შემოიტანს და სვით საწვერო ბარკი
 წაიღო.

ამ ნინათ ბანი ვ. ნიკოლაქს მანდგობის მომდ-
 რება შესრულდა, „ზოგიერთებისათვის“ მიწაში არ დაფ-
 ლა „ტრანტი“ და ამით თავის თავსდგ და მისთან ამ-
 ხანანგობას და საზოგადოებას სატრეკლომ მოუტანა.—
 ვისეგულთ ჩემი მსწრით, რომ ამ მატალითისთვის მრ-
 გელს მიუბაროს ამ წელში მანდგ.

ჩვენ ეს 50 მანეთი ტაჟიგუნეთ თავის დროზე
 „ჟივილის“ რედაქციას და გთხოვრეთ, რომ ამ წლის გან-
 მდობაში უგზავნოს საუმაწილო ჟურნალი „ჟივილი“
 შემდეგ სეოლეს:

- 1, ლანჩხეთის სასწავლებელს;
- 2, ნიკოთისას;
- 3, საკილათისას;
- 4, რხურეთის სასწავლო სეოლეს;
- 5, დვანსუის სოფლის სეოლეს;
- 6, მაგანეთისას;
- 7, პასისას;
- 8, ახანისას;
- 9, აკეთისას და
- 10, ხიდისათვის უფსო სამედიკალურს. *)

გურბის ამისანგობის „შემაგანდეს“ მმართველი ე. თაყ-
 რთილიძე. **)

როგორც მეთისელებს ესეგუნება, ე. რხურ-
 ტეში ჩემი წიგნის მადანობის და სტაპის დადარებას
 1889 წელში წიგნისსეგა-სამედიკალურ მოგვება. მი-
 რედე იმ წელიწადს ამ წიგნ-სეგადან წიგნების
 წაღება მდიერ განდისანდს იხდდა. სოლო — 92
 წლიდან წიგნ-სეგა უფსოთ განსადეთ და მის შემ-
 დგე წიგნების წაღებდგ და სამედიკალურში მეთისელებდგ
 უსსეიდელოთ სატრეკლოდგ. წიგნ-სეგას ისეთი წ.წ.
 შესვდა, რომ გამოწრელი ცხეთების რიგზე ირს და
 ირდს უთს ადმატკოლდა. აქვე უნდა მოგახსენო და
 მადლობა შესდგ გუქვენს იმ დასმარებისათვის, რომელიდგ
 ზოგიერთ რედაქციებმა გამოწრეს შედგათანია და
 შემოგლებული ფსეპით ცხეთების დათმობით. წარ-
 მობიდეგინეთ, რომ ზოგიერთი ბატონები წიგნებიდან
 კარგ ნისატებს და ადგილებს სეგდენ და ზოგიდგ სულ
 არ ფიქრობდა ბიბლიოთეკისათვის წიგნები დაურთუნე-
 ბას: ის ეი არა და მოგედოდა და მეორედ და მსსამესდგ
 წაიღებდა სან სეწინ-მედლოთ და სან მეჭრითარე. მე

*) რადგანდგ ამ ბიბლიოთეკის დამარსებებმა, ქ.ქ
 გოკოლი და ნინო ბურჯიანებმა დიდი დასმარება აღმო-
 უჩინეს ჩვენ ამისანგობას, ამიტომ ჩვენდგ სატრეკლო გვა-
 ნით ხიდისათვის სამედიკალურსთვისდგ გავუგზავნა.

ე. თაყ.

**) „ჟივილის“ რედაქციამ ბიბლიო ბანი ვ. თაყარ-
 თილიძისსან 50 მ. და უმეტი გუნგუნა ჟივილის „მი-
 რედე ნომერი უნდა გემოსსეგაშეულ სეოლეს.
 რედაქ.

ითონ იმდენი თავისუფალი დროც არ შეიძლება, რომ ამითვის მეტი უურადლება მიჰქონდა. ამ გარდა 96 და 97 წ. წ. ამ დროს, როცა ოზურგეთს თვით-მართველობა მიანიჭეს და პატრიარქის თაგ. ნ. თავდგირიძემ პატრიარქს დაიდა უურადლება მიჰქონა ბიბლიოთეკის საქმეს, მეტ შეიქმნა წიგნების მიღება, რადგან მინდობდა ქალაქის სასოჯადო წიგნთ-საცავისათვის მინდობდა გადამცემ წიგნებს და უურადლება-საქმეთა.

გახსნა თუ არა თვით-მართველობის წიგნთ-საცავი, ჩვენს რაც ჩვენ ბიბლიოთეკაში წიგნები იყო, მაგრამ რომელიც მეთვალყურეობა წიგნები იყო, 300 წ. მეტი უურადლება არ დაურუნებიათ, როგორც ვიფიქრობ დიდად არ იქნებოდა თავს. ამიტომ ვგონებ რა გაცემის საშუალებით, იმდენი მიჰქონდა მინდობდა გადამცემ წიგნები წიგნთ-საცავიდან წიგნებს ოზურგეთის ქალაქის უფროს სასოჯადო სამკითხველს, რომელიც სასოჯადო კუთვნილებას შეადგენს... წინააღმდეგ მეთვალყურეობა იმდენი წიგნები სია ამ პირთა გადამცემ წიგნთ-საცავში გამოსაცემად და კვლავსაც დასცავდა.

ქ. თავდგირიძე.

ოზურგეთი
20 იანვარი.

სიმინდის და პარკის ფასები საზღვარ-გარეთ.

ლონდონში 1 ფუტი ჩვენი სიმინდი ფასობდა
წულს:

იანვრის 2	17	29
59 ¹ / ₂ კ.	60 ³ / ₄	69 ¹ / ₄
ნიუ-იორკში იმპერიის სიმინდი.		
იანვრის 1	17	30
32 კ.	34 კ.	34 კ.

შენიშვნა: ნიუ-იორკიდან (ამერიკა) ინგლისამდე (ლივერპულამდე) ერთი ფუტის ვადატანა ღირს 2—3 კაპ.

ჩვენი სიმინდი აბრეშუმის პარკის ფასი მარსალში.

ფუტი ფასობდა

იანვრის 3,	10	24.
50 მ.—44 კ.	50 მ.—44 კ.	51 მ.—68 კ.

ამ ნომერში ნახმარი საჭიროა ფცნა სიტყვების აღსნა

ანაკრები — უოკლანდი მთავრობის უარის მყოფად; აპოკალიფსია — დამაღა; ანტონიონი — განსეთ-

ქილება; ბიუჯეტი — სახეთ დროც; დიფერენციალი — დანაწილება; კომუნალური — სახეთ, სასოჯადო; კონსერვატორი — სახეთული წიგნების დამცემი; მონოპოლია — გერმანული უფლება; მილიტარიზმი — სამხედრო წიგნების; მასა — უარის, პრესა; მიტინგი — ერთობა; ნატურალური — ქვეყნის, ბუნებრივი; ორატორი — მწიგნობარული; პოპულიარული — სახეთ; რუბრიკა — განყოფილება; რეფორმატორი — სახეთ დამცემი; სისტემა — წესი, რიგი ტრადიცია — გადამცემი; ფლოტი — გემები.

ქართული თეატრი.

კვირის, 8 თებერვალს 1898 წ.

ბენეფისი

რეჟისორის **პ. ს. მესხისა**

ქართული დრამატული დასისაგან ქ-ნ ვ. ს. მესხის მონაწილეობით წარმოდგენილი იქნება.

პირველად

ბ. კ ა რ ა ბ ი ა ნ

ღამა 5 მოქმედ. გადმოცემა სუმათეოს დრამიდან ბენეფისიანტის მიერ.

მონაწილეობას მიიღებენ: ქ. ვ. მესხისა, ჩერქეზი-შვილისა, გამყრელიძისა, კარგარელისა, გარელი; ბ. ბ. აბაშიძე, მესხი, გელეზინოვი, გამყრელიძე, შათირიშვილი, კარბელი, გვარამაძე და სხვა.

ადგილების ფასი ჩვეულებრივია
დასაწყისში 8 საათზე

რეჟისორი პ. მესხი.

გამოვიდა და იყიდება ყველა ქართული წიგნის მაღაზიებში მ. ა. ბარბაქაძის მიერ გამოცემული ახალი წიგნი

სამხედრო გამოცემები

(ზემა კილურები ჩვენს მოღვაწეებს)

თ. ნ. ტ. დადიანისა

წიგნი შეიცავს 33 გვერდს და ღირს 15 კაპ. ვინც ას წიგნს ერთად იყიდის გამოცემლისაგან ქ. ქუთაისში დაეთვობა მანეთზე ერთი აბაზი.

(10—3)

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ. წერეთლისა.